H. A. NOMİKU

HAÇLI SEFERLERİ

YUNANCA'DAN ÇEVİREN *Kriton Dinçmen*

İLETİŞİM

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ
© 1990 Ekdotikos Ikos Dimiurgia, Atina

İletişim Yayınları 409 • Tarih-Politika Dizisi 15
ISBN 975-470-603-4
© 1997 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 1997, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç
DİZGİ Remzi Abbas
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Enver Seyfi
KAPAK BASKISI Sena Ofset
İÇ BASKI ve CİLT Şefik Matbaası

İletişim Yayınları
Klodfarer Cad. İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34400 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Fax: 212.516 12 58

H. A. NOMİKU

Haçlı Seferleri

ΟΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΕΣ

ÇEVİREN *Kriton Dinçmen*

iletişim

Geçmiş hiç ölmez. İçimizde hep yaşar ve kişilerle halkların davranış kalıplarını şekillendiren en önemli etkeni oluşturur. Yaşayanların renkleri özellikle ölülerin anıları üzerine kurulmuştur.

GUSTAVE LE BON

H.A. Nomiku'nun *Haçlı Seferleri* adlı eseri ilk kez 1925'te Grammata Yayınevi tarafından İskenderiye'de yayımlanmış olup, yazarın *Doğu ve İslâm* adlı tarih araştırmalarının yer aldığı bir antolojinin kapsamı içindedir. Eserin ikinci baskısı Atina'da Dimiurgia Yayınevi tarafından yapılmıştır.

Ekdotikos Ikos Dimiurgia Yayınevi'nin sahibi Apostolos A. Harisis'e, kitabın Türkçe telif hakları için gösterdiği anlayış ve yardımlarından ötürü teşekkür ederiz.

SUNUŞ

Elinizdeki kitap, İnsanlık Tarihi'nin en önemli safhalarından biri olan Haçlı Seferleri'nin kısa ve özetlenmiş tarihidir.

1096-1270 senelerini kapsayan yüzyetmişbeş yıllık bu kanlı olaylar zinciri, sadece o döneme ait olmakla kalmayıp, ondan sonraki tüm insan yaşamına, onun şu veya bu şekilde oluşmasına ve şekillenmesine de mührünü basmış durumdadır. Bu seferlerin sonuçları günümüzde bile hissedilmektedir ve bundan sonraki "İnsan Yaşamı"nda da etkilerini hiç eksiltmeden devam ettirecektir.

Bu açıdan, düşünen herkesin Haçlı Seferleri denilen o insanlık macerasının nedenlerini, gelişmelerini ve en önemlisi sonuçlarını anlayıp kavraması gerekir. Belki de bu şekilde, İnsanlık Tarihi'nin o kapkara sayfalarının bugüne kadar süren ve süreceğe de benzeyen nefret ve kanla dolu sonuçlarının etkileri bir dereceye kadar törpülenmiş olur.

Zaten, (entellektüel kişi) olarak tanımlanmak gururunu hakkıyla taşıyan bir kimsenin (düşünmek)ten başka ve ondan güçlü bir silâhı var mı?

* ✲ *

Bu küçük ve iddiasız kitap yazarı tarafından ilk kez 1925 yılında İskenderiye'de yayımlanmış ve son olarak, 1990 yılında copyright'i Atina, Apostolos A. Harisis'e ait olmak üzere yeniden basılmıştır.

Kitabın yazı tekniği ve özellikle tarihî bilimsel objektivite açısından tenkit edilebileceği kanısındayım. Ancak, birkaç ay önce bu kitabı okuduğumda, kendimi etkilenmiş ve bilmediğim birçok şeyi öğrenmiş olarak gördüm. Ve, genel olarak, okuyucuyu ilgilendirebileceğini düşünerek bu kitabı çevirmeyi uygun buldum.

Şayet okuyucunun düşünme sürecinde, bu kitap kendi küçük hacminin üstünde bir etki yapabilecekse, mutlu olacağım.

Dr. KRITON DINÇMEN
13.9.1996

ÖNSÖZ

Geçtiğimiz 1995 ile başlayan, yaşadığımız ve henüz yaşamakta olduğumuz şu birkaç yıl, artık kendimizi bir parçası olarak gördüğümüz Batı dünyası ile, zaten bir parçası olduğumuz Orta Doğu İslâm dünyasının ortak tarihine ait çok önemli bir olayın tam dokuzyüzüncü *yıldönümüne rastlıyor. Batı, Türk ve Arap tarih yazıcılığında sırayla* Les Croisades, The Crusades, Haçlı Seferleri, el Hurûbu's Salîbiyye *diye sonraki bir isimlendirme ile meşhur olan bu olay, hiç şüphe yok ki, Hıristiyan Batı ile Müslüman Orta Doğu'nun tarihteki en uzun süreli sıcak çatışması olarak nitelenebilecek olan Haçlı Seferleri'dir.*

Bu iki dünyanın ortak geçmişindeki ortak büyük tarihsel dönemeçlerden biri olan bu çok mühim olayın, yüzyıllar sonrasında onlara neler bıraktığı, neler kazandırıp neler kaybettirdiği, bu iki dünyanın kamuoyunda ne gibi izlenimler bıraktığı soruları, bugün herhalde konuya ilgi

duyan insanların kendi kendilerine en çok yönelttikleri sorular olmalıdır. Nitekim bundan iki yıl kadar önce, 1995 yılı Haziranı'nda, Haçlı Seferleri'ni *düzenleyen ve başlatan ülke sıfatıyla Fransa'nın girişimi sonucu, 1095'te Papa II. Urbain'in çağrısıyla ilk seferin başlatıldığı Clermont (bugünkü Clermont Ferrand) şehrinde yapılan uluslararası bir sempozyum, bir anlamda Batı'nın bu soruları kendine sorduğu ve cevaplarını aradığı bir toplantı olarak nitelendirilebilir.*

İlk Haçlı Seferi'*nin başlangıç tarihinden bugüne kadar geçen dokuzyüz yıl, Orta Doğu İslâm dünyası ve Türkiye olarak, etkileri şuuraltımızda hiç şüphesiz hâlâ yerini koruyan bu büyük tarihsel olayın ciddi bir muhasebesini yapmamız için herhalde epeyce uzun bir süre sayılmalıdır. Genelde Müslüman, özelde Türk kamuoyu, ama özellikle de siyaset, bilim ve aydın çevreleri bu muhasebeyi yapmış mıdır? Bu konuda bugün kendisini objektif bir bilgiye, o vasıta ile objektif bir kanaate ulaşmış hissediyor mu? Bu olayın bıraktıklarını dokuzyüz yıl sonra soğukkanlılıkla değerlendirebiliyor mu? Doğrusu bu sorulara olumlu cevap verebilmek çok zor görünüyor. Yalnız Osmanlı döneminde değil, Cumhuriyet döneminde de, Batı ile olan ilişkilerimizdeki her hayal kırıklığı veya karşılaşılan her haksızlık, Türk kamuoyunda hep bu olayı çağrıştırmış ve arkasındaki –Hıristiyanlık fanatizminden kaynaklanan– ideolojiyi, "Haçlı zihniyeti" şeklinde ifadelendirmesine sebebiyet vermiştir. Bundan dolayı sürekli bu zihniyete göndermeler yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir. Gerçek nedir? Ne ölçüde bu göndermeye uyuyor veya uymuyor? Yahut her durum bu zihniyetimizi seslendirmeyi gerçekte ne kadar gerektiriyor?*

Doğrusu bunu açıklığa kavuşturduğumuzu, objektif bir kriter yaratabildiğimizi söylemek pek kolay değil. Ne var ki, Batı emperyalizminin Müslüman topraklarındaki yaklaşık bir asırdan fazla süren hegemonyası, bu hegemonyanın bu toprakların insanlarına yaşattıkları, sözkonusu yargının onların toplumsal bilinçaltlarında kuvvetle yer etmesine yol açmış ve bugün, Batı dünyasının kendine karşı her tavrını, ister gerçeklik payı olsun, ister olmasın, bu yargının etkisiyle daima bir güvensizlikle değerlendirmiş ve değerlendirmektedir. Türk kamuoyu da bundan farklı değildir.

Ancak bugün gerçekten, bilimsel tarafsızlığı az çok herkesçe teslim edilen pek çok Batılı tarihçinin de açıkça yazmaktan çekinmediği gibi, Müslüman kamuoyuna bu ifadeyi haklı olarak kullandırtacak durumların yaşandığı da inkâr götürmez bir tarihsel gerçektir. Ortaçağ Müslümanları, ilk Haçlılar'ı karşılarında gördükleri zaman, nasıl bir olay karşısında bulunduklarını anlayamamışlar, sıradan Frank ordularıyla çarpıştıklarını sanmışlardı. Sistemli bir kampanyanın hedefi olduklarını ancak çok sonraları farkedebildiler.

Bu durum ortaya koyuyor ki, gerek Müslüman Arap, gerekse Türk kamuoyu henüz kendi tarihsel geçmişiyle soğukkanlı bir iletişim kurma aşamasına gelemediği için, sözünü ettiğimiz muhasebe işlemini, daha pek çok olayda olduğu gibi henüz gerçekleştirememiştir. Sık sık kullandığımız yukarıdaki ifade, dokuzyüz yıl sonra bunu açığa çıkardığı gibi artık çoktan takınmamız gereken soğukkanlılığı da henüz edinemediğimizi belgeliyor.

Şurası bir gerçektir ki, böyle bir soğukkanlı değerlendirmenin oluşmasına en büyük katkıyı yapacak olan, ob-

jektif bilimsel eserlerdir. Bu konuda modern Arap tarih yazıcılığı bugün modern Türk tarih yazıcılığından oldukça ileridedir. Modern Türk tarih yazıcılığı şu güne kadar Haçlı Seferleri *ile ilgili olarak herhangi bir ciddi mesaiyi hâlâ ortaya koyamamış, kendi kamuoyuna sunacak ve onu bu hususta sağlıklı bir bilgilendirmeye kavuşturacak hiçbir orijinal eser meydana getirmemiştir. Daha pek çok konuda olduğu gibi, bugün Türkiye'deki çoğu aydınların bu konuda da tek referansı, Batı tarihçiliğinin ürünleridir. Doğrusu bunun övünülecek bir durum olduğunu düşünmemiz mümkün değildir.*

İşte, İletişim Yayınevi'nin, Haçlı Seferleri'*nin dokuzyüzüncü yıldönümü vesilesiyle, Türk tarihçiliğinin orijinal bir ürünü yerine yayımladığı eldeki bu küçük kitap da, aslen Türkiye kökenli amatör bir Rum tarihçinin eserinin çevirisinden oluşuyor. H. A. Nomiku'nun bu eseri, görüleceği gibi, profesyonel, akademik bir tarih çalışması değildir. Ancak,* Haçlı Seferleri'*nin tamamının belli bir açıdan yapılmış muhasebesi niteliğinde çok genel küçük bir tarihçesi hüviyetini arzeden bu kitap, bu seferlerin bıraktığı derin etkileri Orta Doğu Müslümanları ile birlikte paylaşmış olan Doğu Hıristiyanlığı kültürünün içinden gelen bir şahsiyet olarak, farklı bir perspektiften değerlendirmesi bakımından ilginç bir nitelik taşıyor. Nomiku'nun ilk defa 1925'te yayımlanan bu kitabı, gerçekten oldukça dikkate değer tesbitler ihtiva ediyor. Nomiku kitabında,* Haçlı Seferleri'*nin yalnız ana hedef kitle olarak bilinen Müslümanları değil, Doğulu Hıristiyanları ve Yahudileri de önemli ölçüde bir kıyıma tâbi tuttuğunu vurguluyor; bu konuda o dönemin Haçlı kroniklerinden yaptığı alıntılarla tezini güçlendiriyor. Türk okuyucusu kita-*

bı okuyup bitirdiği zaman, onun düşüncelerini kendine yabancı bulmayacak, paylaşmakta güçlük çekmeyecek, böylece Belki Doğu Hıristiyanlığı kamuoyunun gerçekte, Haçlı Seferleri konusunun dışında da, ortak yaşanmış bir tarihin mirasçıları olarak Orta Doğu Müslüman kamuoyuyla sanıldığından daha çok kesişme noktaları bulunduğunun farkına varacak, bunun üstünde kendini düşünmeye mecbur hissedecektir.

AHMET YAŞAR OCAK

GİRİŞ

XI. asrın sonlarında, Bizanslılar ile Araplar hâlâ tüm Anadolu'da egemenliklerini sürdürmekte idiler.

Makedonya hanedanının o parlak günlerinden sonra V. Mihail Kalafati'nin savaşları ile Monomahos'un dinsel başkaldırısı ve Kilise'den kopması, Zoi'nin egoist ve anlamsız davranışları ve de Askerî lâkabıyla tanınan VI. Mihail'in beceriksizlikleri nedeniyle Bizans Devleti güç ve huzursuz yıllar yaşamıştı.

Ne var ki, Komninos hanedanının Konstantinupolis'te yerleşmesinden sonra bütün bu kahredici olaylar zinciri gerilerde kalmıştı. Halk yeni hanedanın cesur ve muktedir imparatorlarını görerek Anadolu Hıristiyanlığı için verimli bir çağın başlamakta olduğunu hissediyor ve yazgının Doğu Hıristiyanları'nın eski ve şanlı imparatorluğu için pek çok şerefli günler hazırlamış olduğunu anlıyordu.

Her ne kadar daha o günlerde bile bir gerileme dev-

resine girmiş bulunsalar da uçsuz-bucaksız bir devletin hâkimi durumunda olan Araplar, hâlâ Bizans'ın karşısında önemli bir güç olarak tarih sahnesinde kendilerini göstermekte idiler.

Türk Selçukîleri o sıralarda Anadolu'nun içlerine kadar tüm ağırlıkları ile sarkmış ve Arap mirasının önemli bir kısmına el koymuş olmalarına rağmen; Mezopotamya'nın büyük bir kısmı ile Arabistan'ın tümünü, Mısır'ı, Kuzey Afrika ile İspanya'yı ellerinde bulunduran Araplar her zaman Bizans için güçlü bir tehlike oluşturmakta idiler.

Bununla beraber, Bağdat Abbasîleri, Mısır Fatimîleri ve İspanya Emevîleri tarafından çeşitli devletler halinde bölünmüş olmaları nedeniyle, bir zamanlar tüm dünyayı fethetmelerini sağlayan o eski birliklerini kaybetmiş bulunuyorlardı.

Ancak, siyasî rakip durumunda olsalar da Doğu'da Hıristiyanlar ile Müslümanlar medeniyet ve ilerleme yolunda kusursuz bir uyum içinde bulunuyorlardı. O yıllarda Doğu memleketlerinde sanat ve edebiyat tüm parlaklığı ile ışıldıyor ve insanlık için devrin bütün önemli güzelliklerinin tükenmez kaynağı oluyordu.

Sözünü etmiş bulunduğumuz bu iki narin, medenî ve de harikulâde uyumlu ırkî sarmallanmalardan uzakta kalmış Frenk Avrupa'sı, o yıllarda Batı'da egemen olan barbarlığın ve karanlık bilgisizliğin ağır ezikliği altında kıvranarak, bu durumdan kendini kurtaracak bir çıkış yolunu arıyordu.

Batı'da ne edebiyat, ne sanat, ne de sosyal kurumlar bulunduğu gibi kanun ve idarî işlem kavramları da oluşmuş değildi. Basit halkın ensesine çöreklenmiş

ağır feodal nizam, halkın, geçici ve anlık efendiler altında ezilmesine ve kahredici bir umutsuzluğa sürüklenmesine neden oluyordu.

O dönem Avrupa'sının örgüsünde nisbî bir ağırlığı olan tek kurum, Papa'nın egemenliği idi. Ancak, bu da güçlülerin çıkar dengeleri ile çevredekilerin kurnaz aç gözlülüklerine dayandığı için halkta saygı hissini yaratacağına ürkeklik ve korkuya yol açıyordu.

Anlaşılıyor ki, Batı Avrupa'sı, o sıralarda dünyayı sarsan olaylara müdahale edebilecek herhangi bir girişimde bulunmasına imkân verecek ne manevî unsurlara ne de herhangi bir siyasal kurumlaşmaya sahipti.

Buna karşı, gerek Doğu gerekse Batı'da Bizans adının ve de imparatorluğun ağırlığı büyüktü.

Her ne kadar, Batılılar, 1054 yılındaki Papa tarafından afaroz edilme (kiliselerin ayrılması) olayına hep nefretle bakmış iseler de, Bizans görkeminin neden olduğu korku, kendilerinin herhangi bir öc alma girişiminde bulunmalarına engel oluyor, Tanrı'nın koruması altındaki Şehre* saldırma ihtimalini ortadan kaldırıyordu.

Aynı şekilde, Batılılar'ın Müslüman Araplar'a karşı duymakta oldukları hislerin daha dostça olduğunu söylemeye imkân yoktur. Araplar'a karşı duymakta oldukları dinsel nefretin yanında Ortodokslar'a göre onları daha zayıf ve az tehlikeli olarak görmeleri de, besledikleri hınç ve kini arttırmakta idi.

Araplar'ın Batı memleketlerine karşı yapmış oldukları tahkir edici ve küçültücü akınların acılarını, Avru-

(*) İstanbul kastediliyor - ç.n.

palılar bir türlü içlerine sindirememekte idiler.

Demir zırhlar içindeki korkusuz Arap emirlerinin Fransa, İspanya ve Sicilya'daki zaferleri anılarda öylesine canlıydı ki, Papa'nın kendisi de Müslüman ordularının Roma'nın kapılarına dayanıp önceki papaları vergiye bağlamış olduklarını panik içinde hatırlamakta idi.

Batı'nın nefreti, yıllarca Frengistan'a korku salmış, ancak şimdi bir dereceye kadar zayıflamış gibi görünen bu "İsa düşmanı Müslümanlar"a karşı odaklaşıyor ve patlayacağı bir neden arıyordu.

Bununla beraber, XI. asrın sonlarına doğru Doğu'ya ve İslâm'ın "ulaşılmaz" yuvasına karşı Katolik dünyanın bir saldırıya kalkışmış olması, inanılmaz derecede cesur bir eylem olarak kabul edilmiştir.

Bu "akılsız" hareketin gerçekleşebilmesi için, bilinen ve mûtad insanî dürtülerin de ötesinde, milyonlarca insanın kör fanatizmi ile bağnaz inancının harekete geçmiş olduğunu görmekteyiz. Ve, böylece, İsa düşmanlarına karşı savaşmanın ve de yıkım ile kan dökmenin "Tanrı isteği" olduğunu iddia eden birkaç meczubun hezeyanlı bağrışmalarına kapılıp giden milyonlarca insan ayaklanıp çılgın bir hareketi başlattılar. Tarih, bu akımlara Haçlı Seferleri adını vermiş. Avrupa da, bunları gururlu bir kendini beğenmişlik içinde, tarihinin en şerefli sayfalarında kaydetmiştir.

Avrupalılar, kişi ve de millet olarak, kendilerini Haçlılar'ın ahfadı olarak görürken de, "dedelerinin imansız Araplar ile savaşmış olmaları" nedeniyle kendilerini diğer insanlardan üstün gördükleri gibi, tüm İnsanlığın ve de Tanrı'nın kendilerine sonsuza kadar minnet duymaları gerektiğine inanmaktadırlar.

Böylece de Batı, o seferlerin en önemsiz bir ayrıntısına dahi saygı ile bakmaya kendisini şartlandırmış olmakla, pek çok tahrif ve yalanları da bilimsel bir havaya büründürmüştür! Sonuçta da, çıplak ve trajik gerçeğin ikiyüzlü bir yalanlar yumağı ile sarmallanıp olduğundan bambaşka bir şekilde takdim edilmesi sağlanmış oldu.

Ancak, bu gibi olaylarda sıklıkla görüldüğü gibi, kişilerin egoizmaları öyle istiyor diye, bilimsel gerçeğin göz kamaştırıcı ışıltısının örtülmesine imkân yoktur.

Tüm tarih gelişimi içinde, kendilerini insan olarak kabul eden kimseler için, Haçlı Seferleri'nden daha aşağılık, daha barbar ve daha sefil bir devir yaşanmamıştır.

Haçlı Seferleri bütün Avrupa'nın en ağır bir ayıp lekesi olarak karşımıza çıkar. Ve de, asil ve medenî Araplarla savaşları sırasında o necip ve ünlü Şehri* harabeye çevirirlerken o görgüsüz Batı şövalyelerinin, tüm cehaletlerine rağmen kendi içlerinde bulunması beklenen o en basit insanî hasletten dahi mahrum oldukları görülmüştür.

Haçlı Seferleri Avrupa tarihinin en karanlık ve ayıplarla dolu sayfalarını oluşturmaktadır.

Gerçekten de, vicdan sahibi birkaç Avrupalı tarihçinin bu hususu belirttiklerini ve olaylardan açık yüreklilikle söz etmiş olduklarını görmekteyiz.

Ne var ki, resmî tarihin, "ideal bir amaç" mazeretinin arkasına sığınarak, en aşağılık dürtülerle kişisel arzularını tatmin etmekten başka bir şey yapmamış olan

---

(*) Bizans'ı kastetmekte - ç.n.

o kana susamış serseri güruhunu hâlâ defne taçları ile onurlandırmakta olduğunu görmekteyiz.

Avrupa'da Hıristiyanlığın resmî din olarak kabulünden ve özellikle Charlemagne'ın Halife Harun el-Reşid ile diplomatik ilişkilerde bulunmaya başlamasından sonra, Batı Avrupa'da dindar hacılardan oluşan ve İsa'nın Kudüs'teki mezarını ziyaret amacını güden kervanların tertiplenmekte olduğunu görürüz.

Bu kervanlar daima kalabalık bir hacı kafilesinden oluşmakta idi.

Beşyüz, bin, iki bin hatta yedi bine ulaşan bu mümin kafileleri, başlarında bir-iki papaz veya piskopos olduğu halde, bir bilgisizlik lâkaydîsi içinde bu tür zorlu gezilere katılırlardı.

Ancak, bu gezilerin genelde kahredici bir başarısızlıkla sonuçlandığı da bir gerçektir.

Akla hayale gelmeyecek güçlükler, büyük masraflar, bilinmeyen hastalıklar, eşkiya baskınları, fırtınalar ve kavgaların bu karmakarışık kitleleri, çoğunlukla daha amaçlarına bile varmadan darmadağın ettiklerini görürüz.

Sonunda, bu tür seyahatler öylesine güç ve yorucu bir hal almışlar ki, Katolik din adamları, İsa'nın Mezarı'nın ziyaret edilmesini ağır bir günah veya suçun işlenmesi durumlarında, Kilise düşmanlarına tatbik edilecek dinî açıdan resmî bir ceza olarak vaz etmişlerdir. İşte, bu suretle, Kilise de bu dini bütün (!) kararı ile kendi düşmanlarından kurtulmuş oluyordu.

Görülüyor ki, bir taraftan da her yıl Kilise tarafından bu şekilde cezalandırılmış binlerce günahkâr ve suçludan oluşan güruhlar tertiplenmiş olmakla, Kutsal Me-

zar'ı tavaf edenler de eksilmemiş oluyordu.

Ama, kolayca anlaşılıyor ki, böylesi bir insan çöplüğünden oluşan bu Hıristiyan kervanlar, aslında, kendi hayatları pahasına cehennem ateşi ile zebani mızraklarından kurtulabilecekleri umudu ile hareket eden birer eşkiya çetesinden başka bir şey değillerdi.

Ortaçağ Avrupa toplumu çöplüğünden oluşan ve her yıl yola çıkan bu iğrenç kervanlar, geçtikleri her memleket için gerçek birer sosyal yara ve tehlike oluşturuyorlardı.

Devlet kuruluşu açısından kusursuz özellikler gösteren ve medenî bir toplum olan olan Araplar'ın hâkimiyetleri boyunca Suriye'de durum o kadar da vahim görünmüyordu.

Kudüs'e genellikle binlerce küstah, tehlikeli, terbiyesiz, her an kavga çıkarmaya hazır kimselerden oluşan hacı grupları geliyor ve orada, yörenin efendileriymişcesine, hoşgörülü Araplar'ın sakin denetimi altındaki sokaklarda bağrışıyor, ellerinde flamalar olduğu halde davullar ve borularla dinsel törenler ve gösterilerde bulunuyorlardı.

Ne var ki, Suriye'de Araplar'ın yerini Türkmenler aldığında, işler tamamen değişti. Yörenin yeni efendileri bir taraftan hacılardan vergi almaya başladıkları gibi, o terbiyesiz ve kendini bilmez hacıların Kudüs'te aylarca kalmalarını önlemek amacıyla ellerinden geldiğince güçlük çıkarmaya başladılar.

Bu suretle de, yılların geçmesiyle, Kudüs'teki hac görevinin yerine getirilmesi daha da güçleşiyor ve tehlikeli bir hal alıyordu.

Fakat, hacca gitmenin giderek daha tehlikeli bir hal

almasıyla beraber, zamanın din çevrelerinde o görevi gerçekleştirme arzusu da artıyor ve sonuçta gerçek inananlarla günahlarından arınma gayesi ile İsa'nın Mezarı'nı ziyarete kalkışan canilerin birleşip çılgın bir fanatizm yumağını oluşturdukları görülüyordu.

İşte bu çılgın fanatiklerin arasına, başından geçen birçok talihsiz evlilik aksilikleri sonunda manastır hayatını tercih eden emekli bir asker de karıştı. Kendisi çılgıncasına fanatik, ölçüsüz, mütecavizdi. Adının Pierre olması nedeni ile tarih kendisine "Keşiş Pierre - Pierre l'Hermite" lâkabını vermiştir. Bir önceki hac ziyareti sırasında oradaki Müslümanlar'ca kötü muameleye tâbi tutulduğu söylenen bu zat, İslâm'a karşı düşmanlık hezeyanlarıyla dolu bir halde dönmüştü. Keşiş Pierre, Tanrı'nın kendisiyle görüşüp İsa'nın Mezarı'nın Araplar'ın günahkâr mevcudiyetinden temizlenip kurtulması için tüm Katolik dünyasının İslâm'a karşı savaşması gerektiği hususunda tebliğ vermiş olduğu yönündeki varsanı ve sanrılarını etrafa yaymaya başlamıştı. Biraz sonra da, aynı hezeyanların etkisi altında Roma'ya giderek Papa II. Urban'ın ayaklarına kapanmış ve bu Tanrısal görevin yerine getirilmesi hususunda kendisine dua etmesi ve yardımlarda bulunması için yalvarmıştır.

Papa onu kabul etmiş ve kendisinden dualarını esirgemediği gibi, Tanrı tarafından verilmiş bulunan bu ilâhî görevin gerçekleştirilebilmesi için de istediği yerde dolaşarak halka gerekli telkinlerde bulunmasına da izin vermiştir.

Beklendiği gibi, keşiş hemen yola koyulup Fransa, İtalya ve Almanya'da dolaşmaya başlamış ve oralarda

yaptığı konuşmalarla da, İsa'nın Mezarı'nın kurtulması konusunda halkı harekete geçirmeye başlamıştır.

Keşişin köpük dolu ağzından dökülen coşku, gözyaşı, beddualar, dualar ve de histerik gösterilerle dolu konuşmaları, Ortaçağ Avrupası'nın cahil kitleleri üzerinde korkunç bir etki yaparak onları köklerinden sarsmıştır.

Herkes onu Tanrı tarafından vazifelendirilmiş seçkin bir kimse olarak görüyor, bağrışmalar eşliğinde çılgına dönüyor ve bütün bunların sonunda da, macera peşinde koşan o serseri, ilâhî bir güç ve vahiy ile taçlanmış bir peygamber olup çıkıyordu.

Pierre'in o ateşli konuşmalarının etkisi ile her geçen gün çoğalıp güçlenen bir halk hareketi ortaya çıkınca, zamanın devlet büyüklerinin dikkatleri de o yöne çekilmiş oldu.

Cahil Katolik güruh tarafından oluşan böylesine geniş bir hareketin gerek kendisine gerekse dinî çevreye birçok faydalı sonucu beraber getireceğini gören Papa da, konuyu inceleyip, müminlerin dinsel arzularını gerçekleştirebilmesi için önce İtalya ve sonra da Fransa'da geniş bir toplantının tertiplenmesi kararına varmıştı.

Böylece, Fransa'nın Clermont şehrinde İkinci Büyük Sinod toplanmıştır. Doğal olarak, bu Sinod'da başroldeki hatip olarak gene meşhur Keşiş Pierre'i görmekteyiz. Konuşmalarındaki sürükleyici güç ve yobazlığının inandırıcılığı ile kişiliğindeki marazi coşku binlerce insanı öylesine etkilemişti ki, İsa'nın Mezarı'nın kurtarılması gayesi ile kendi yaşamını bir an önce feda etme arzusu etrafında örülen kitlesel bir deliliğin ifadesi

olarak "Allah böyle istiyor - Dieu le veut!" sesleri semalarda yankılanıp durdu.

Ve tüm bu güruh, kökleşmiş kararlılığını vurgulamak için, kalın çuha kumaşından haçlar keserek elbiselerine iliştiriyor ve bu nedenle de kendilerine "Haçlılar" lâkabını uygun görüyordu.

Halkın o sıralarda göstermekte olduğu coşku ve heyecanın tarifi mümkün değildir. Kitlesel bir deliliğe yakalanmış insanlar... Bunların zekâca en geri olanları ancak bu suretle Cennet'e gidebileceklerine inanırken, bir kısmı da gidecekleri o bilinmez memleketlerde kolaycasına zengin olup döneceklerine, bazıları da kendilerini istismar eden feodal toplumdaki efendilerinin gaddarlığından ancak bu suretle kurtulabileceklerine inanmakta idiler.

Haksızlığa uğramış, toplumdan dışlanmış, bir zamanlar sahip oldukları zenginlikleri yitirmiş ve de zarara uğramış bu büyük kitle, Hıristiyanlığın iyiliği uğruna giriştikleri böylesine kutsal bir amaç nedeniyle tüm umut ve beklentilerinin gerçekleşmesini tamamen doğal bir hak olarak görüyor, bu durum da, Tanrısal görevlerine duydukları sadakati bir kat daha arttırıyordu.

Asiller ve burjuvalar, efendiler ve köleler, papazlar ve keşişler, kadınlar ve çocuklar delicesine bir arzu ile Haçlı Seferleri'ne katılmak için çabalıyorlardı.

Bu gelişmeler sonucunda, seferin masraflarını karşılayabilmek için herkes varını-yoğunu yok pahasına elden çıkarmaya çalışıyordu. Geniş araziler, şatolar, mücevherler, atlar, hayvan sürüleri, elbiseler... Her şey yok pahasına satılıyordu. Herkes, bir an önce hazırlık-

larını tamamlayıp ilk seferde kendisine de bir yer ayırabilmekten başka bir şey düşünmüyordu.

Gerçek bir kitlesel delilik Avrupa'yı sarmıştı.

Bu suretle de, kısa sayılabilecek bir süre içinde 1.300.000'i aşkın kalabalık bir güruh Filistin'e doğru hareket etmeye hazır bir hale gelmişti.

I. HAÇLI SEFERİ

1096'nın ilkbaharından itibaren Avrupa'nın dört bir yanından, en basit bir hareket planından yoksun, katedecekleri yol açısından tamamen bilgisiz, aç ve silâh teçhizatları zayıf insan kitleleri Asya'ya gitmek üzere yola koyulmuşlardır.

Nereye ve nasıl gideceklerini dahi doğru dürüst bilmeyen bu sürüler, hiç bilmedikleri topraklarda şaşkın bir şekilde dolandıkça, hem durumları daha da kötüleşiyor hem de hastaca bağnazlıkları artıyordu.

Çoğunda varsanılar oluşmuştu. Tanrı veya diğer bir azizle görüşüp konuştukları iddiaları her gün yineleniyor, her geçen gün herkes yeni bir mucize ile karşılaşıyordu. Ve bu şekilde, sonuçta, o bitmez tükenmez sefil insan kitleleri, İsa'nın Mezarı'nın kurtarılması hezeyanının yaşamlarının tek amaçlarını oluşturduğu koca bir tımarhaneye dönüşmüş oluyordu.

Bu kalabalık çetenin başında meşhur Keşiş Pierre

bulunuyordu; yardımcılığına da, çaptan düşmüş bir şövalye olan ve "Sans Avoir" (Çulsuz) lâkabı ile tanınan Gauthier adında birini tayin etmişti.

Keşiş Pierre'in başkanlığını yürüttüğü bu çete, başta, sakin ve muntazam bir şekilde yoluna devam ediyordu. Ne var ki, bu güruh, Balkanlar'a girip de, kendi amaçlarıyla ilgilenmediği gibi herhangi bir haraç vermeye de yanaşmayan Ortodoks halka rastladığında, davranışını değiştirip tam bir vahşetle etrafı talan etmeye başladı.

Ancak, bölgenin yerleşik halklarından Bulgarlar, çeteye silâhla karşı koyarak tümünü topraklarından kovmuşlar ve kaçmaya fırsat bulamayanları da kılıçtan geçirmişlerdi.

Bu ilk Haçlı Seferi'nin kalıntıları sefil bir şekilde Bizans'a geldiler. Ve kendilerinden önce oraya varmış olup, seferlerine devam edebilmek için istirahat ettikleri mazereti ile Şehir'in barışsever halkını istismar eden ve utanmazca yiyip içen -sayıları birkaç bin civarındaki- arkadaşlarını buldular.

Sayıları her gün daha da artan bu davetsiz misafirlerin varlığından bıkmış olan İmparator ise, bir gün bunların tümünü tekne ve sandallara bindirip en ufak bir ücret talep etmeksizin Marmara'nın karşı sahiline geçirtmiş ve bu güruhu kaderiyle başbaşa bırakmıştı.

Bu yolla karşı sahile geçmiş olanların sayısı 100.000'e varmakta idi.

Zamanın vakanüvisleri işte bu suretle Küçük Asya'ya geçmiş bulunan bu güruhun orada işlemiş olduğu iğrenç suçlardan dehşetle sözeder. Haçlı askerleri böylesine vahşi bir hasretle arzuladıkları Asya'ya ayak

basar basmaz, görülmemiş bir hınçla oradaki Hıristiyan ve Müslüman halka saldırdılar ve bu suretle, kısa bir zamanda tüm yöre hırsızlık, ırz düşmanlığı ve cinayet olaylarıyla, dehşetle karşılaşmış oldu.

Anna Komninos'un yazdıklarına göre, yolda rastladıkları tüm çocukları kılıçtan geçiriyor, parçalara ayırıyor ve sırf iğrenç bir zevki tatmak için onları ateşte pişiriyorlardı.

Anadolu halkı o zamana kadar görmediği, duymadığı ve hatta aklından bile geçirmediği bu korkunç olayın şokundan kurtulur kurtulmaz silâha sarılıp hepsini vahşi hayvanlar gibi avlamaya başladı. Bu gelişmelerin sonucunda yıllarca Anadolu topraklarında Frenk kemikleri istiflerine rastlanmıştır.

Bu suretle, Kilise silâhşörlerinin kan kokulu o ilk seferi gün be gün erimekte idi.

Bununla beraber, başlarında yetkin komutanları olan 700.000 kişilik nizamî bir Haçlı Ordusu da, kutsal savaşa katılmak üzere bu çapulcuların arkasından geliyordu.

Bu nizamî şövalyelerin komutanlarından biri, 80.000 kişilik seçkin bir Sakson, Fransız ve Bavyeralı topluluğunun başında bulunan Godefroi de Bouillon idi.

Bu nizamî ordu Anadolu'ya varır varmaz ilk iş olarak İznik'i kuşattı.

Ne var ki, şövalyelerin vahşi içgüdüleri burada da serbest kaldı; soylu veya asker, Hıristiyan veya Müslüman, ellerine düşen hiçbir Anadolulu ölümden kurtulamadı.

Aylar süren kuşatmaya rağmen İznik'i bir türlü fet-

hedememenin acısını çıkarırcasına, kuşatma altında bulunanları dehşete uğratmak için aldıkları esirlerin kafalarını ve kollarını kesiyor ve onları surlardan şehrin içine fırlatıyorlardı.

Dehşete kapılan İznik halkı, ölümden kurtulmak için, Bizans İmparatoru'na teslim olmayı kabul etmiştir. Bu suretle de, Frenkler, güçlü Roma İmparatoru'nun bu yeni fethine el uzatmayı göze alamadıkları için İznik kuşatmasını çözerek Suriye'ye doğru yollarına devam etmişlerdir.

O seçkin Haçlılar'ın Anadolu'nun içlerindeki seferleri benzersiz bir barbarlık ve vahşet numunesi olmuştur.

Etraflarında öyle bir yıkıma neden olmuşlar ve her meskûn bölgeyi öylesine bir vahşet ve hınçla yerle bir etmişlerdi ki, bir süre sonra kendileri de yiyecek bir şey bulamadıkları için tümü birden açlığa mahkûm oldular.

İşte o zaman da aralarındaki ilk çekişmeler, başkaldırılar ve çatışmalar görülmeye başladı.

Öyle ki, korkunç deliliğinin sonuçlarından ürken Keşiş Pierre bile firara kalkıştı. Ancak, kendi has adamlarından bir komutan onu kovalayıp yakaladı ve bir zamanlar kendisine körü körüne itaat eden çevresinin önünde döverek onu rezil etti.

Her gün katlanarak süren açlık, mutsuzluk, kolera, çekememezlik, cinayet ve hırsızlık olayları ile alçaklıklar o meşhur Haçlı Ordusu'nun çürüyüp dağılmasına neden oluyordu. Şövalyelerin kendileri de artık sefere başlarken güttükleri o ilk amaçlarına inanmamaya başladılar. Aralarındaki hainler ile asker kaçaklarının

sayıları öylesine artmıştı ki, komutanlarından biri, yayınladığı bir emirle, yakalanan hain ve kaçakların parçalara ayrılıp, açlıktan kırılan askerler için hazırlanan yemeğe et olarak katılmasını istemişti.

O sefil insan güruhu öylesine vahşileşmişti ki, artık, ne yaptığını bilebiliyor, ne de kendisini herhangi bir disiplin altına alabiliyordu.

Türk şehri Marrat'ın* işgaline tanık olan keşiş Robert, arkadaş ve ülküdaşlarının kahramanlıklarını (!) ve şerefli (!) mücadelelerini şu satırlarla ifade etmektedir:

> "Bizimkiler, yavrularının öcünü alan dişi birer aslan gibi sokak ve meydanlarda ve hatta binaların çatılarında koşuyor, ve bir türlü, kılıçtan geçirmenin o bitmez tükenmez heyecanını dindiremiyorlardı. Ellerine geçirdikleri gençleri, çocukları ve hatta yılların çökerttiği yaşlıları dahi öldürüp parçalıyorlardı. Yakaladıklarından hiç kimse kurtulamamıştı. Hatta, zamandan tasarruf etmek için, yakaladıklarından birkaç kişiyi aynı anda ve aynı iple birarada asıp bırakıyorlardı. Gerçekten de, silâhlı olan bu din düşmanlarımızın hiçbir şekilde karşı koymadan kendilerini ölüme teslim etmelerini görmek çok ilginç bir manzara oluşturuyordu.
>
> Bizimkiler buldukları her şeyi yakalayıp alıyorlardı. Hatta, ölülerin karınlarını dahi içlerinde bir şeyler bulma ümidiyle deşip bakıyorlardı. Sokaklardan oluk gibi kan akıyor, her tarafta ce-

(*) Bugün Suriye toprakları içinde kalan, Halep yakınlarındaki Maarratu'n-Nu'man - yay.haz.n.

set yığınları görülüyordu. Ölüme giden körler sürüsü. Bizimkilerin yakalamış olduğu o koca kalabalıktan, İsa'nın gerçek inancını kabul edecek tek bir kişi dahi çıkmadı! Sonunda, kalenin içine kapanmış olanları çağırdılar. Bir işe yaramayan yaşlı kadın ve erkeklerle hastaların kılıçtan geçirilmeleri; güçlü genç erkek ve kızların ise, ileride satılmaları için bir yana saklanmaları istendi. Türkler'in bu kılıçtan geçirilmeleri 12 Aralık Pazar günü vuku bulmuştu.

Ne var ki, aynı günde işi tamamlayabilmemize imkân yoktu. Bizimkiler, ertesi gün, geri kalanları da kılıçtan geçirdiler ve böylece işimizi bitirdik."

Bu tür iğrenç olayların, o yıllarda gerçekten medeni bir toplum olan Anadolu halkında doğurduğu korkunç etkiyi kolayca tasavvur edebiliriz.

Hiçbiri Anadolu'da bu tür bir savaşa tanık olmamıştı.

Asırlardır Bizanslılar'la Araplar savaşıyorlardı; ama taraflardan hiçbiri kendisini böylesine adi ve hayvanca bir derekeye asla indirgememişti.

O zaman, Frenkler'in o tarif edilemez davranışı karşısında tüm Doğu dünyası dehşete kapılmış oldu.

Frenkler'in o necip ve asil Doğulular'a tanıttıkları korkunç ve gaddarca savaş usulleri; yiğitlik, kahramanlık ve güneş ülkesi Doğu'yu mateme boğmuştu.

İranlı Sa'dî de, daha sonraki tarihlerde şövalyelerden söz ederken "onları insan olarak tanımlamak dahi uygun olmaz" tabirini kullanır. Nihayet, 20.000 kadar Haçlı sağ salim Kudüs kamplarına varmayı başardılar.

Kişisel nefretler, açlık, hastalıklar, ihanet ve alçaklıklar üç yıl önce kutsal gaye için Batı'nın derinliklerinden kalkıp gelen o bir milyonluk Frenk kitlesini eritip yok etmişti.

Kendi vakanüvislerinin tabirini kullanacak olursak "azizlerin yardımı"yla güçlü bir taarruz sonunda 15 Temmuz 1099'da Haçlılar Kudüs'ü fethetmeyi başardılar.

O korkunç fethi tarif edeceğimize, olaylara tanıklık etmiş Frenk bir piskoposun, kendi basit mantığı ile, o kahredici günde vatandaşlarının kahramanlıklarını (!) anlatışını aktarmakla yetinmemiz doğru olur.

Piskopos Raymond d'Agiles'in anlatısı şöyle:

> "Nihayet, bizimkilerin surlarla kuleleri elde etmelerinden sonra, yenilenler arasında inanılmaz bazı hadiselere tanık olduk. Bazılarının cesetleri, kafaları kesilmiş halde yerlerde yatıyordu. Bu durum, gerçekten de, kendileri için, uğramış olabilecekleri en iyi son idi. Bazıları da, oklardan delik-deşik olmuş bir şekilde can vermiş, kale kulelerinden başaşağı sarkmakta idiler; bazıları da alevlerden kömürleşmişlerdi.
>
> Şehrin sokakları kesilmiş kol ve bacaklarla dolmuştu; yollarda öylesine ceset bolluğu vardı ki, insanın oralardan geçmesi mümkün olmuyordu. Solomon'un tarihî Mabed'inde bizimkiler öylesine kan akıtmışlardı ki, cesetler kızıl bir ummanda yüzüyor, akıntının etkisi ile bir bu yana bir şu yana sürüklenip gidiyorlardı. Sağda solda yüzen bacaklarla kafalar bazen başka bir

cesede yapışıyordu. İğrenç bir karmaşa her yere hâkim olmuştu.

O bölgede halkı kılıçtan geçirme görevini üstlenmiş olan askerlerimizin kendileri de, bir süre sonra, parçalanmış cesetlerden etrafa yayılan pis kokuya dayanamaz olmuşlardı."

Ancak insan, bu korkunç olaylara bir dereceye kadar bir mazeret bulmaya çalıştığında, bunları, ortaçağlardaki bir fetih sırasında kontrolden çıkmış, kendiliğinden gelişmiş, düşünmeden olup bitmiş barbarlıklar olarak düşünebilir.

Ama iş, hiç de öyle değildir!

Haçlılar'ın komuta heyetinin gözünde ilk günün olayları tamamen yetersiz olarak değerlendirilmişti. Ertesi gün, Haç'ın kutsal (!) gölgesi altında düzenlenen çok geniş bir toplantıda, Kudüs'de Katolik olmayan tüm halkın, yani başka bir ifade ile tüm yerli halkın kılıçtan geçirilmesi kararı alınır.

Bu katıksız Hıristiyan (!) kararının hayata geçirilmesi sekiz gün sürdü. Altmış bin Müslüman, Yahudi ve Ortodoks Hıristiyan erkek, kadın ve çocuk, Frenk Haçlıları'nın kılıçları altında can vermiştir; ölümden tek bir kişi dahi kurtulamamıştır.

Ve Frenk şövalyeleri, işte bu suretle kan ve yıkıma doyduktan sonra, hâlâ kan dumanları yükselen şehirde barbar zaferlerini törenlerle kutladılar.

Kendi öz vakanüvislerinden bazıları o iğrenç zafer şenliklerinden nefretle söz ederler.

Hazine Emini Bernard bu şövalyeler için "Bunlar deliden başka bir şey değildiler," derken Dol Başpiskopo-

su Baudry de "Çamurlar içinde kıvranan kısraklar" ifadesini kullanır.

Ve böylece bağnaz Avrupa'nın rüyası gerçekleşmiş oluyordu.

Kudüs nihayet Hıristiyanlar'ın eline geçmişti ve İsa'nın Mezarı'nın da "Müslüman eller tarafından kirletilmesi"ne (!) son verilmişti.

Zafer teraneleri biter bitmez de, o aç şövalye güruhu memleketin istismarına koyuldu.

Onların her biri birer efendi kesilmişti.

Godefroi de Bouillon kendisini hemen kral ilân etmiş ve etrafındaki çete başları da, o zaman Avrupa'da geçerli olan feodal sisteme uygun olarak, Filistin ve Suriye derebeyleri ünvanlarını almışlardı.

Yerli halka, o talihsiz ve zavallı halka gelince.. Onlar, kırbaç altında yabancılara hizmet etme zorunda bırakılmıştır.

Frenk şövalyeleri mutlak bir zafer kazanmışlardı!

Keşiş Pierre'in konuşmaları, Katolik papazların iğrenç çıkarcılığı ve Ortaçağ cahili Frengistan'ın bağnazlığı tüm dünyayı altüst eden korkunç bir fırtına estirmişti.

Batı halklarının ruhunda, peşin hüküm ve bağnazlık dolu bir fikrin arkasına sığınarak, en ufak bir tartışmaya yer vermeksizin kendilerini bağlı hissettikleri o sevgi ve iyilik dolu dinin, inanmayanlarca zorla dahi olsa kabul edilmesi gerektiği yönünde günahkâr bir inanç yerleşmişti.

Böylece de, İsa'nın müritleri, O'nun sükûnet dolu öğretileri ile insancıl bir yumuşaklıkla yüklü sözlerini unutarak, "birbirinizi seviniz" şeklinde vaz etmiş ol-

duğu temel prensibi yok sayarak, O'nun namına kendi hemcinsleri üzerine vahşi hayvanlar gibi atılmışlardı.

Dinsel bağnazlık aklı körleştirmiş, kalbin sesi susturulmuştu. Etrafta sadece tatmin edilmek istenen günahkâr arzuların iniltileriyle, zorla kabul ettirilmeye çalışılan dini reddedenlerin kafalarını uçuran kılıçların şakırtıları duyuluyordu.

Şaşkınlık içindeki Doğu dünyası, Batı'dan Doğu'ya doğru geçmekte olan o çılgın Haçlı kalabalığı seyrediyordu.

Ve o lânetlenmiş geçiş bittikten sonra tüm Doğu, yaşlı ve acılı gözlerle, arkada kalan kanlı çamurun içinde, kutsal saydıkları sevdiklerinin ve eski mutlu hayatın izlerini aramaya koyulmuştur.

Böylece Haçlılar, artık amaçlarına vardıklarını kabul ettiler. Kendilerinden birinin Yeniden Doğuş Kilisesi'nde taç giymesi ve bu Kilise'nin artık kendi malları olması, amaca ulaşıldığını gösteriyordu.

Bununla beraber, Kutsal Mabet'teki İsa'nın Mezarı'ndan yayılan o kanlı parıltılar ve şehirdeki ölüm sessizliği, bir an için bile olsa akıllarını başlarına getirmemiş ve kalplerinde en ufak bir insanî duygunun yerleşmesini sağlamamıştır.

Kudüs'te Frenk Krallığı kurulmuştu ve galip Avrupa, rüyasının gerçekleştiğini nihayet görmüştü.

Frengistan'ın dinsel fanatizmini ve gururunu böylesine okşayan bu rüyanın gerçekleşmesi, Doğu'nun o güzelim memleketleri açısından yıkımdan başka bir şey getirmemiştir.

Macera peşinde koşan o derebeyleri ile krallar tüm vahşi içgüdüleri, doymaz açlıkları, gem tanımaz arzu-

ları ve kör vicdanlarıyla, çok kısa bir süre içinde Bizanslılar'la Araplar'ın asırlarca mutluluk içinde yaşadıkları o kutsanmış toprakları tüketmişlerdir.

Kutsal Topraklar'daki Frenk hâkimiyeti dönemindeki meşhur şövalyeler hakkında Acre başpiskoposu Jacques de Vitry'nin yazdıklarını hatırlamamız gerek:

> "Bu insanlar kötü ve soysuz, erkekleri ahlâksız, çocukları da en ufak bir terbiye ve insan hasletinden yoksundurlar.
>
> Çok küçük bir nedenle aralarında kavga ederler; çoğu kez de, kendi dindaşlarını mahvetmek için, başka bir dine bağlı olanlardan yardım isteyecek kadar da utanmazdırlar.
>
> Bu memlekette saygısız ve yalan yere yemin edenlerle hırsızlar, kendi öz anne-babalarını öldüren ve zinayı en tabiî olay gibi gören soytarılar ve de günahkâr keşiş ve arlanmaz rahibelerden başka hiç kimseye rastlayamazsınız."

Guillaume de Tyr de, ki kendisi saygın ve bilge bir kişidir, kendi yazılarında aynı konu hakkında şu cümleleri kullanmaktadır:

> "Bunlar tüm ahlâksızlık ve günahlara kendilerini koyvermiş rezil ve soysuz kimselerdir.
>
> Günahları öylesine korkunçtur ki, şayet bir gün onları tarif etmeye kalkışacak bir yazar çıkacaksa, böylesine güç bir görevi yerine getirmesi mümkün olmayacak ve yazacakları okuyucular tarafından inanılmaz derecede gülünç birer iddia olarak yorumlanacaktır."

İşte, Kutsal Topraklar'ın Frenk efendileri hakkında kendi vakanüvislerinin söyledikleri ve yazdıkları...

Ancak, yörede hâkim olan bu büyük mutsuzluk, kısa bir sürede Haçlılar'ın düşman saflarında sağlam bir direnme gücünün ateşleyicisi olacaktı.

Bölge halkları, Frenkler'in öz menfaatleri için her türlü kutsallığı bir kenara itip kendilerini ahlâksızlık ve namussuzluğa koyvermiş olduklarını görünce; o zamana kadar aralarında süregelen tüm sorun ve anlaşmazlıkları unutarak, topraklarını o kanlı istismardan kurtarmak amacıyla hep beraber ve tam bir kardeşlik hissi içinde savaşa hazırlanmışlardı.

Kudüs'ün Frenkler tarafından işgalinin üzerinden henüz otuz yıl geçmişti ki, birleşmiş Araplar'ın orduları her yandan o günahkâr Krallığın hudutlarını zorlamaya başlamış, Frenkler'in Filistin'deki durumları gün geçtikçe zayıflamaya ve tehlike arzetmeye başlamıştı.

Urfa'nın Doğulular tarafından 22 Aralık 1144'teki beklenmedik fethi, tüm o şövalye güruhunu mateme boğmuştu. Herkes, yukarılarda bazı ciddi şeylerin olup bittiğini, ve belki de yazgının, bu kadar büyük günah ve namussuzlukları cezasız bırakmama kararı almış olabileceğini anlamıştı.

İşte o zaman tüm Batı silâha sarıldı. Kudüs'teki Frenk Krallığı tehlike altında bulunuyordu; ve, Katolik dünya I. Haçlı Seferi'ndeki bunca çaba ve uğraşın boşa gitmesini istemiyorsa, silâhlara sarılıp kılıçlarını bilemeliydi.

II. HAÇLI SEFERİ

Gün geçtikçe Doğu'daki öncülerin durumlarının kötüleşmesinden tedirgin olan Avrupa, 1146'da II. Haçlı Seferi'ne kalkıştı.

Seferi Bernard de Clairvaux ilân etmiş ve Fransa Kralı VII. Louis ile Almanya kralı III. Conrad'ın bizzat kendileri bu kutsal savaşa katılmak üzere yola koyulmuşlardı.

II. Haçlı Seferi'nin sonuçları, birincisinden de kötü olmuştur.

I. Sefer'le aynı aşağılık dürtüleri ve kanlı arzuları paylaşan II. Sefer'in yüzbin kişilik ordusu, henüz Anadolu topraklarında iken yıkılmış ve eriyip gitmiştir.

Kral Louis ile Conrad ancak kendilerini kurtarabilmişler ve sonunda hiçbir şey elde edemeden utanç içinde memleketlerine dönebilmişlerdir.

Gerçeği söylemek gerekirse, Louis, İsa'nın Mezarı'nı görmüş birisi olarak böbürlenebilmek için, dönmeden

önce Müslüman Doğulular'dan özel bir izin almış, sadece hacı sıfatı ile sınırlardan geçmiş ve Kudüs'e kadar inebilmiştir.

II. Haçlı Seferi şövalyelerinin geçtikleri her yerde sergiledikleri davranış tarzı, I. Haçlı Seferi'ni aratmamıştır.

Bu sefere yalnızca inanç saikiyle katılan şövalyelerin sayısı pek azdır.

Bu seferin banisi Bernard de Clairvaux, eserinin başarısızlıkla sonuçlanmasını meşhur Haç Şövalyeleri'nin disiplinsiz ve aşağılık davranışlarına bağlamaktadır.

Bu günlerde Kutsal Toprak'taki Frenk Krallığı da, birleşik Arap ordularının ısrarlı hücumları ile daha da zayıflamakta ve küçülmekte idi. İşte tam da bu sırada, kana bulanmış Doğu'nun şeref ve namusunu kurtarmak için yiğit emirleri ve cesur askerleriyle gerçek bir şövalye gibi öne atılan şanlı Selâhaddin'in* yıldızı parlamaya başlamıştır.

II. Haçlı Seferi'nde yaşanan kesin başarısızlık, Frenk Krallığı'nın kurtulabilmesi ve yaşayabilmesi için beslenen bütün ümitleri suya düşürmüştür.

Filistin'deki Haçlılar'ın büyük bir umut ve heyecanla bekledikleri destek ordusunun yıkılışı ve dağılışı oradaki şövalyelere; Doğu'nun derinliklerinde böylesine güç şartlarda, ölümle kurabildikleri o eserin kurtuluşunun yine kendi çabalarına bağlı olduğunu ve bundan böyle Müslüman kuvvetlere tek başlarına karşı koymak ve işledikleri bunca günahın kefaretini kanları

(*) Selahaddin Eyyubi - ç.n.

ile ödemek zorunda olduklarını gösterdi.

1187'de, yani Kudüs'ün Frenkler tarafından işgalinden seksen sekiz yıl sonra, ahiret günü gelip çatmıştı.

Mısır, Arabistan ve Mezopotamya birleşik ordularının başında bulunan eşsiz Selâhaddin, ısrarı, kahramanlığı ve askerî dehasıyla şövalye ordularını dört bir yandan sardıktan sonra güçlü teçhizatlarıyla Taberiye bölgesinde ordugâhını kurmuş oldu.

Müslüman güçlerin planı, bütün askerleri bu bölgede topladıktan sonra Frenkler'e karşı hemen hücuma geçip, imkân olursa, Kudüs'ü de işgal ederek seksen yıldan beri bölgeyi istismar eden yabancı maceracıların krallığını dağıtmaktı.

Araplar'ın bu umutları tamamen haklı nedenlere dayanıyordu.

Frenk şövalyelerinin, içlerinde besledikleri bu çaptaki nefret duyguları ve günah dolu arzularla, Kutsal Topraklar'ın iyiliğini düşünebilmeleri mümkün değildi.

Bununla beraber, o anda hissetmekte oldukları tehlike hissi öyle büyük ve korkunç boyutlara varmıştı ki, aralarındaki çekememezlikleri unutup Krallığın âcil savunması ve kendi hayatlarını kurtarabilme uğruna ortak bir müdafaa planı üzerine anlaştılar.

Ve Kral Gui de Lusignan herkesten önce, gerçek bir vatanseverlik örneği vererek, sırf o güçlü ve zengin derebeyinin yardımını temin edebilme uğruna pervasız ve egoist Antakya Kontu'na taviz vermiş, isteklerini kabul etmiştir.

Kral Gui'nin şövalye cephesini hayli güçlendiren bu tavizkâr tavrı, Frenk ordusunda yeni katılımlara da yol açmış ve bu suretle, nispeten kısa bir sürede, başların-

da Doğu'nun en namlı şövalyelerinin bulunduğu kalabalık bir askerî gücün oluşması mümkün olmuştur.

Katolik vakanüvisler, toplanmış bu şövalye ordusunun güç ve kahramanlığından gururla söz ederler.

Saint Jean şövalyeleri ile birlikte herkes, kralın davetine uyarak Ürdün, Celile ve Judea'daki kalelerinden çıkıp büyük bir heyecanla bu Katolik orduya katıldılar.

Bu topluluğun içinde, demir zırhlara bürünmüş ve soylarının simgeleri flama ve bayraklar kuşanmış şövalyelerin eşliğindeki Celile süvarileriyle Kont Raymond, maiyetindeki Bedeviler'le yola çıkan sert ve vahşi tavırlı Renaud de Chatillon, Nablus'dan Balian, Sayda Baronu Renaud ve Caesarea'dan Gauthier göze çarpıyordu. Hepsi de savaşa hazırdılar.

Tüm bunların içinde de, bir zamanlar kralın kişisel düşmanı olan Antakya Kontu, süslü, parlak zırhı ve silâhlarıyla kendisini diğerlerinden ayırıyordu. O da, oğlu, altın mahmuzlu elli şövalyesi ve beyliğinin en seçkin askerlerinin başında savaşa katılmaya gelmişti.

Ve, Doğu'nun bu Frenk asaletinin etrafında da, dönemin kayıtlarına göre, Türk paralı askerlerden ve Suriyeli okçulardan oluşan yaklaşık yirmi bin kişilik bir güç mevzilenmişti.

Ne var ki, o son anda, görevinden kaçacak bir üst düzey Frenk'i ile karşılaşmış oluyoruz: Bütün Frenkler'in "Kutsal Haç'tan Arta Kalan Emanetler"le birlikte ordugâha gelmesini rica ettikleri ve inanç ve huşûyla bekledikleri Katolik Patrik Heraklios, huzurunu bozup sevgililerinden uzak kalmayı göze alamayarak bu daveti reddetmiş ve yerine temsilci olarak Ptolemaid Piskoposu Rufino ile Leeds Piskoposu Bernard'ı yollamıştı.

Böylece, 1187 yılının Mayıs ayının sonlarına doğru, Taberiye gölünün kuzeyindeki Hittin bölgesi yakınlarında iki ordu karşılaşmış oldu.

Frenkler, Mayıs ayında güneş altında kavrulan Suriye'de bu kadar büyük bir askerî gücün varlığı açısından suyun hayati önemini doğru değerlendirerek, askerî açıdan yerinde bir karar almışlar ve Siforia'daki su kaynaklarının etrafında mevzilenerek Arap hücumunu orada karşılamayı planlamışlardı.

Görülüyor ki, Frenk ordularının komutanları o su kaynaklarının askerî açıdan taşıdığı önemi mükemmel bir şekilde değerlendirebilmekte idiler.

Selahaddin ise, karşı hattaki Hittin'de kendi ordugâhını kurmuştu ve Frenkler'i o değerli sudan uzaklaştırıp yukarılara doğru çekmenin yollarını arıyordu.

Bu minvalde, ufak-tefek sürtüşmelerden başka önemli bir olayın cereyan etmediği bir ay geçmişti ki, Selâhaddin beklenmedik bir anda suyun etrafında kenetlenmiş duran Haçlılar'ı oradan sökebilme amacıyla Taberiye'ye hücum edip şehri kolaylıkla düşürdü ve akabinde de tüm şehri ateşe verdi.

Taberiye'nin düşmesi ve alevlerin göklere yükselmesi şövalyeleri perişan etti.

Frenk Celile'nin en güzel şehirlerinden birinin en ufak bir direnme gösteremeden mahvolmakta olduğunu görmek bir yana, Trablusşam'ın tatlı kontesi Eschive ile dört kızının Şehrin içinde Müslümanlar'ın elinde köle olduğunu bilmek de onları kahrediyordu.

Bu nedenle de, pek çok Trabluslu şövalye hemen ordugâhtan ayrılıp konteslerinin yardımına koşmayı, şövalye namuslarının bir gereği gördüler.

Böylece, kolayca anlaşılacağı gibi, Frenkler iki gruba ayrılmış oldu. Bir kısmı, Trablusşamlılar'la beraber Taberiye'ye yönelip Araplar'la orada savaşmayı ve kontesi kurtarmayı önerirken; diğer bir kısmı da, daha ılımlı düşünerek, suyun yanındaki ordugâhlarından kıpırdamama ve Taberiye şehri ile oradaki asil kadınları yazgıları ile başbaşa bırakma konusunda ısrarlı idiler.

Bunun üzerine, bu tartışmaları sonuçlandırma amacıyla en üst düzeydeki şövalyelerden oluşan bir kongre toplandı. Kongrede herkes fikrini söylüyor ve kral ne yapması gerektiği konusunda bir türlü karar veremiyordu. O sırada, -ki tüm bu tartışmaların esas nedenini kendi karısı ile kızlarının durumu oluşturuyordu- Trablus kontu ayağa kalktı, ve kral karşısında, ordugâhın su kaynaklarının çevresinden uzaklaşmaması gerektiğini savundu. Kişisel çıkarını bir yana iterek, sevgili karısı ve kızlarının içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan korku ve heyecanını bastırmıştı. O kavurucu güneş altında sudan yoksun bir halde Araplar'la savaşacak şövalye ordusunun karşılaşacağı tehlikenin boyutlarını anlatıyor, kendi ailesini kurtarmak pahasına dahi olsa, böyle bir tehlikeye atılmamak için şövalyelerin and içmesini sağlamaya çalışıyordu.

Trablusşam Kontu'nun o anda Filistin şövalyeliğini gerçekten onurlandıran bu davranışı, ne yazık ki Haçlılar'ın kendi aralarında besledikleri şahsî nefret ve çekememezlikler nedeniyle tersine dönüşmüş ve rezil bir hale getirilmiştir.

Zamanın vakanüvislerinin kullandığı tabirle, Trablusşam Kontu'ndan son derece nefret eden Nait'lerin Büyük Sözcüsü fikrini açıklamak üzere söz istediğin-

de, kendisinden ileri görüşlü ve vatansever kontu tebrik etmesi beklenirken, küfrederek kontu küçültmüştür. Kontu korkaklıkla itham ederek şövalye ünvanını taşımaya lâyık olmadığını ileri sürmüş ve hattâ onu aile şerefinin karşılaşmakta olduğu tehlikeyi sezmekten âciz olmakla suçlamıştır.

Kudüs'te büyük bir yandaş grubuna sahip olan Nait'lerin Büyük Sözcüsü'nün Filistin'in büyük zenginlerinden olması nedeniyle de, ileri sürmüş olduğu fikir genel kabul görmüş ve sonuçta, bir türlü karar veremeyen Kral Gui de dahil olmak üzere kimse vatansever ve akıllı Raymond'un önerilerini kaale almamıştır.

Aynı anda borular şövalyeleri silâh başına çağırmış ve ertesi sabah, ateş gibi yanan kumda zorlukla yürüyen ve de Suriye'nin yaz güneşi altında kavrulan Frenk askerleri Müslüman ordusuna karşı saldırıya geçmiştir.

Selâhaddin ise, o gerçekten de inanılması imkânsız mucizeyi gördüğünde diz çökerek Allah'a şükretmiştir.

O gün 1187 yılının Temmuz ayının 5. günü idi.

Aç, sefil, susuz, yorgun, en ufak bir harekât nizamından yoksun ve Temmuz ayının yakıcı ateşi altında inleyen Frenkler, nihaî umutsuzluğun o kör kahramanlığıyla Araplar'a karşı savaştılar.

Önceki günkü o kongrede Raymond'un öngörmüş olduğu her şey, trajik bir şekilde kelimesi kelimesine o gün gerçekleşti.

Frenkler mutlak bir bozguna uğramışlardı.

Ertesi gün akşamüzeri güneş batmaya başladığında bütün Frenk askerleri yok olmuş, dönüşü olmayan bir şekilde silinip gitmişti.

Kral Gui, Ürdün Kontu Renaud, Kont Hugues III.

l'Embriac, III. Hunfroy de Torron, Baron Gauthier, Monferrat Markizi, Nait'lerin Büyük Sözcüsü Gerard de Ridefort, Saint Jean şövalyeleri komutanı Gauthier d'Arsouf, Ptolemaid Piskoposu Rufino ile Leeds piskoposu Bernard ve 3.000 altın mahmuzlu şövalyenin çoğu muzaffer Selâhaddin'e tutsak düşmüştü. Ve 15.000 Frenk -Kutsal Topraklar'daki o günahkâr Frenk krallığını uçuruma yıkan tüm o çirkinlikler, kıskançlıklar ve aşağılık davranışlarının kefaretini ödercesine- bir mezardan bile yoksun bir halde yerde yatıyorlardı.

Araplar tartışmasız büyük bir zafer kazanmışlar, o Frenk ordusunu ortadan kaldırmışlardı.

Herhangi bir mukavemetle karşılaşmadan kolayca Kudüs'e doğru ilerlediler ve bu kutsal şehri 2 Ekim 1187'de fethettiler. Bu esnada, her taraftan, Arap birliklerinin Krallığın diğer şehir ve kalelerini zaptettikleri haberleri ardarda geliyordu. Frenklerin elinde sadece Sur, Antakya ve Trablusşam şehirleri kalmıştı.

Selâhaddin 3 Ekim 1187'de görkemli bir şekilde Kudüs'e girdi.

Selâhaddin şehre girer girmez Kahire'deki kız kardeşine haber gönderdi ve elli deve yükü gülsuyu ile gelip kendisini görmesini istedi. Kutsal Ömer Camii'nin yıkanıp arınması için gülsuyuna ihtiyaç vardı. Nitekim, cami yıkanıp temizlendikten sonra Muhammed'in kutsal dinine sunuldu.

Sonra da, Sultan, mağluplara şartlarını bildirdi.

Ortodoks Hıristiyanlar yeniden Kutsal Mezar ve Betlehem'deki eski mahallelerine yerleştirildiler. Frenkler ise köle olarak alıkondu. Muayyen bir fidyeyi ödemek şartıyla, istedikleri takdirde memleketlerine dönebilme

hakları da kendilerine tanınmıştı.

Zamanın Frenk, Arap, Yunanlı ve Ermeni vakanüvislerinin hepsi, galibin mağluplara göstermiş olduğu yücegönüllülük ve hoşgörüyü yazılarında vurgulamışlardır.

Hiçbir Hıristiyan'a en ufak bir kötü muamele yapılmamış, şehir sakinlerinden kimsenin başına kötü bir şey gelmemiş ve galipler tarafından katledilen tek bir kişiye rastlanmamıştır.

Frenkler'in hepsi, fidye olarak istenen parayı -erkekler için on, kadınlar için beş, çocuklar için de iki altın- ödedikten sonra grup halinde Frengistan'a gitmeye hazırlandılar.

Gidiş gününde Arap ordusu Kudüs'teki kapıların tümünü tutmuştu; yalnız, Frenkler'in çıkmaları için Davut Kapısı serbest bırakıldı.

Bu kapının hemen dışında Selâhaddin tahtını kurdurdu ve tahtta oturduktan sonra da gidişin başlaması için emirlerini verdi.

İlk ayrılan meşhur Patrik Heraklios oldu. Beraberinde tüm maiyetini, kiliselerinin hazinelerini, altın ve gümüş kapları, azizlerin kemiklerini ve Kutsal Topraklar'daki Katolik papazlarının o zamanlar sahip oldukları sonsuz servetlerini de götürdü.

Heraklios'tan sonra, saray erkânı ve tüm zenginliğiyle birlikte ayrılan Kraliçe oldu. Kraliçe'ye, birkaç ay önce Hittin'de Sultan'a esir düşmüş, ancak şimdi özgürlükleri iade edilmiş o anlı-şanlı şövalyeler refakat etmekte idiler.

Hafifçe ağlayan mutsuz Kraliçe'nin geçişi sırasında Sultan ayağa kalktı. Kraliçe de Sultan'ı selâmlamak üzere durduğunda, asil Sultan teselli edici sözlerle

onun acısını azaltmaya çalıştı. Kraliçe'nin etrafını, Frengistan'a dönebilmek için gereken fidyeyi verecek paraları olmayan ve bu yüzden ağlayan fakir Frenk kadınlar çevrelemişti ve âlicenap Sultan tek bir sözü ile onları da azad etti.

Vurgulanması gerekir ki, gerçek şövalye ruhlu o Arap sadece bu soylu hareketi yapmakla da yetinmedi: Frenkler'in birçoğunun, sırtlarındaki yaşlı veya hasta yakınlarını taşıyabilmek için pek çok değerli eşyalarını bırakmak zorunda kaldıklarını görmüştü. Bunun üzerine düşmanlarının mallarını beraberlerinde memleketlerine götürebilmelerini sağlamak için, ordusundaki pek çok araba ve diğer nakil vasıtalarını sahile kadar onlara yardımcı olmak üzere görevlendirmiştir.

Ayrıca, ruhban sınıfından şövalyelere, istediklerinde yaralı veya hasta vatandaşlarına bakabilmeleri için aylarca Filistin'de kalma izni lûtfedilmiştir.

Son olarak da, maddi durumları nedeniyle hayatları boyunca Araplar'a esir kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalan 4.000 Frenk'in fidye paralarını da, kardeşi Al-Malek-el-Antel ile birlikte bizzat kendi bütçelerinden ödedi.

Zamanın bütün vakanüvislerinin gerçekten de insanı etkilememesi imkânsız olan tüm bu ayrıntılar üzerinde aynı fikri paylaşmaları, Selâhaddin'in yüksek ahlâkî kişiliğinin tüm dünyaca görülmemiş bir ağırlıkla kabul edilmesini sağlamıştır.

Frenkler'in 1099'daki Kudüs'ü işgali sırasında sergilemiş oldukları o iğrenç davranışlarla, seksensekiz yıl sonra Araplar'ın zafer kutlamaları sırasında gösterdikleri yüksek ahlâkî hasletleri kıyaslamak mümkün değildir.

Selâhaddin, gerçek bir gurur ve asaletle, Frengistan'ın utanç içindeki derebeylerine gerçek bir şövalyenin ne olduğunu göstermiş ve öğretmiştir. Yıllardır kendi dinine ve dindaşlarına karşı aşağılık ve iğrenç bir tutum takınmış olan düşmanlarına, zafere ulaştıktan sonra güzel bir insanlık dersi vermiş, onlara yardımcı olmuş ve teselli etmiştir.

Vahşilere karşı yumuşak, kötülere karşı insan, mutsuzlara karşı yardımsever ve müşfik olan bu ortaçağ kahramanı namusuyla savaştı, kahramanca kazandı ve zaferlerini kanla sulamayı hiç düşünmedi.

Kudüs'teki Frenk Krallığı kesin bir şekilde dağılmıştı.

Batılılar sahil yörelerinde, hâlâ, Arap devleti içinde serpiştirilmiş birbirinden ayrı ve uzak birkaç baronluk ve kontluğu muhafaza etmiş iseler de, bunların akibetleri belliydi.

O inanılmaz yıkım karşısında tüm Avrupa şaşkınlık ve korku içinde büzülüp kaldı.

Ama, bununla beraber, Frengistan'ın aklı Kutsal Topraklar'a takılıp kalmıştı. Ve o parlak rüyanın gerçekleşmesi uğruna Batı, altı Haçlı Seferi'ne daha girişti.

III. HAÇLI SEFERİ

III. Haçlı Seferi'nin ilânı 1189'da Sur başpiskoposu Williams tarafından yapıldı.

İngiltere'nin Aslan Yürekli Richard'ı, Fransa'nın Philippe Auguste'u ve Almanya'nın Barbarossa Frederich'i gibi zamanın en güçlü üç hükümdarı o yeni Haç şövalyelerinin başına geçmeyi heyecanla kabullenmişlerdi.

Hemen ilâve etmemiz gerekir ki, bu III. Haçlı Seferi'nin başarısız olmasının altında yatan sebepler, önceki iki haçlı seferininkilerle aynıdır. Aynı nedenlerle amacına varamamış, herhangi bir sonuca varamadan dağılıp gitmiştir.

Barbarossa daha Anadolu'yu geçerken öldü; Philippe Auguste ise, Suriye'ye varır varmaz gördüklerinden öylesine tiksinmiş ve beklediğinin o kadar dışında bir manzarayla karşılaşmıştı ki, orduların kalıntılarının başına Aslan Yürekli'yi bırakarak, adeta gizli bir şekilde Fransa'ya geri sıvışmıştı.

İşte o zaman da Aslan Yürekli, önceki Haçlı Seferleri'nin şerefli bir halefi olarak onların Doğu'daki meşhur icraatını tamamlamış ve aşağılık iğrenç davranışlarını sürdürmüştür.

En namlı başarısı, yaşamları hakkında kişisel güvence verdiği üçbin Arap esirin kılıçtan geçirilmesi oldu.

Aslan Yürekli'nin ve Haçlılarının aslında tek eseri, Suriye ile Kudüs'ün gereksiz yere kana bulanması oldu.

Ancak, Araplar'ın cevabı, işlenmekte olan o önceden ayarlanmış, planlı cürümler zincirini gördükten sonra çok ağır ve acımasız oldu.

Ordugâhlarının kolera ve açlıktan kırılmakta olduğu sırada Philippe Auguste ile Aslan Yürekli'ye gıda ve ilâç yardımı yapmış olan Selâhaddin, nihayet bu tür vahşi hayvanlarla herhangi bir ilişkiye girmenin boşa olduğunu anladı.

Bütün Araplar, artık kendileriyle Frengistan'ın kana bulanmış o kaba şövalyeleri arasındaki korkunç uçurumu görmüş ve onlara ancak vahşi hayvan muamelesi yapılmasının doğru olacağını farketmişlerdi.

Ve işte o zaman, o korkunç devrin en acımasız olayları cereyan etti. Tarih, Hıristiyan ve Müslüman halkın birbirlerine korkunç ve acımasız bir hınçla saldırıp karşı tarafı yok etmeye çalışmasına tanık oluyordu.

Bir taraftan Frenkler öldürüyor, diğer taraftan Araplar öldürüyordu; cinayetler cinayetlerle, alevler alevlerle cevaplanıyordu.

O korkunç boğazlanma üç yıl kadar sürdü ve 1192'de III. Haçlı Seferi tarihten silinmiş oldu.

IV. HAÇLI SEFERİ

On yıl sonra, yani 1202'de, yine o uyduruk İsa'nın Mezarı'nın kurtarılması ve de Doğu'daki Frenk derebeyliklerinin korunması mazereti ile IV. Haçlı Seferi ilân edildi.

Bu seferi başlatan kişi Flandr Kontu Baudouin olmakla beraber, başarı için asıl çabayı gösteren güç ticari akışı elinde tutan Venedik Cumhuriyeti idi.

Böyle bir konuda Venedik'in beklenmedik müdahalesi, artık Haçlı Seferleri'nin dinci ve fanatik kökeninin bir yana bırakılıp basit ticarî kâr saikine oturtulduğunu gösterir. Bu nedenledir ki Venedik bu işe sermayesini koyduğu gibi, tam bir kurnazlıkla, bu son seferle ortaya çıkan yeni maceracıların yönünü başka taraflara, yani kendi maddî çıkarlarının bulunduğu tarafa çekmeyi de başarmıştır.

Bu suretle de, IV. Haçlı Seferi doğrudan doğruya Suriye istikametinde yoluna devam edeceğine, Macaris-

tan'daki Zara'yı Venedik namına işgal ettikten sonra, güzergâh değiştirerek Konstantinupolis'e gelmiştir.

Oradaki kazanç elle tutulur cinstendi ve elde edilmesi de çok kolaydı.

"Kraliçe Şehir"in bütün zenginliği kısa sürede Haçlılar'ın aklını çeldi. Zaten farklı mezhepten olan ve aynı zamanda böylesi bir zenginliği elinde tutan Ortodokslar'la herhangi bir dostluğun bulunması söz konusu olamazdı. Tüm bu zenginliğin, Frengistan'ın malı olması için bir neden aranacaksa, o da dinsel nefretti. Bu, tüm bu aşağılıkların vuku bulması için yeter de artardı...

Ve işler bu şekilde gelişti.

O parlak Şehir'in Frenkler tarafından fethedildiği 12 Nisan 1204 tarihli o kapkara güne ait ayrıntılara girmeyi istemiyoruz. O gün oynanan dram herkes tarafından bilinmektedir.

Yıkım, korkunç ve tamir edilemez boyutlara varmıştı.

Sanat, bilgelik, ilim ve medeniyet açısından paha biçilmez değerde olan hazineler, o gün, o Hıristiyanlar'ın hayvanca soğukkanlılıkları ve ölçü tanımaz yağmacılık dürtüleri sonucunda tahrip edilmişler, yok olmuşlardır. Para, altın veya gümüş dışındaki her şey tamamen ve kat'i bir şekilde yok olup gitmiştir.

Asırlar süren çalışmalar sonucu yaratılan fikrî eserler, ilim dolu kütüphaneler, dünyaca ünlü sanat eserleri... her şey... ama, her şey kül olmuş, tahrip edilmiş, ortadan kaldırılmıştır. Ve, bu suretle, uygar insanlık o gün tamir edilemez bir felâket yaşamıştır.

Doğu Dünyası'nın başkenti, İmparatorluk Konstan-

tinupolis'i kifayetsiz ve aşağılık çıkarcıların eline geçmişti.

Tüm Doğulular, din veya ırk farkı olmaksızın o gün şehrin içinde bulunan herkes, tam bir kardeşlik birliği ve bağlılığı içinde, Doğu dehasının bu en önemli mücevherini, ünlü Konstantinupolis'i Frenk yabancıların o ölüm ve gasp dolu hücumlarına karşı savunmuşlardır.

Doğulu vakanüvislerin yazılarında acıyla söz ettikleri bunca olayın içinden, Batı'nın tecavüzü karşısında Doğu'nun yakınlaşmasını ve yardımlaşmasını gösteren bir vakayı anlatmakla yetineceğiz.

Olay, Batılı Haçlılar'ın şehri planlı bir vahşetle yakmaya karar vermelerinden beş ay önce, 1203 Aralık ayında Bizans'ı küle çeviren o korkunç yangın ile ilgilidir.

O sıralarda, şehrin doğu kıyısında, Kraliyet Sarayı alanında ve Aya Sofya'nın yakınlarında, şehirdeki Müslüman halkın ibadet edebileceği bir cami bulunuyordu.

O cami, asırlardır Ortodoksları asla rahatsız etmediği gibi, İmparatorluk'un Araplar'la ilişkilerin iyi gittiği zamanlarda, Bizanslılar tarafından da gerekli onarımları yapılmaktaydı.

Ne var ki, dinimizin düşmanı Frenkler, Kraliçe Şehir'in kiliselerinin kubbeleri arasında barışçıl bir eda ile yükselen bu camiye tahammül edemiyorlardı.

1203'ün Aralık ayında Haçlılar Konstantinupolis'i yakmaya karar verdiklerinde önce hiç kimseye kötülüğü olmayan o camiyi kundaklamışlardı; yangın da rüzgârın etkisiyle tüm şehre yayılmıştı.

Nikitas Honiatis'in yazdıkları arasında sözkonusu camiin Frenkler tarafından kundaklanmasıyla ilgili şu cümleler geçmektedir:

> "O güruh çevre yollarından şehre girdikten sonra, gizlice Müslüman camiine gelerek orada mevcut her şeyi kılıçları ile gasp etmiştir. Ve bütün bunlar hiçbir mantığa ve kanuna uymadan cereyan edip giderken, orada bulunan Araplar silahlanarak camii savundukları gibi, olaydan haberdar olan Rumlar da gelip Araplar'a yardım etmişlerdir..."

Burada, genel durumu izah açısından fevkalâde önemli bir olayla karşı karşıya bulunmaktayız.

Frenkler Konstantinupolis'teki camiyi kundaklıyor ve kılıçları ile orada buldukları her şeyi gaspediyorlar. Ancak, o camiyi sadece şehirdeki Müslüman halk savunmadı. Tehlike karşısında, kendilerini Müslüman halkla kardeş olarak gören Ortodoks hemşehrileri de, -Doğulu olmaları nedeniyle- o camiyi ortaklaşa savunmuşlardır.

Böylece, Konstantinupolis'te Haçlılar'ın gerçek amacı ortaya çıkmış oldu.

Batı'nın, fanatikçe istilâlarını gizlemek için ortaya atmış olduğu tüm o süslü sözler birer yalandan ibaretti.

Ne İsa'nın Mezarı, ne iman, ne ilâhî buyruklar... Hiçbiri o muazzam insan selini harekete geçirmemiştir.

Cahil ve görgüsüz Batı, oralarda zenginleşmek ve geleceğini düzeltmek umuduyla Doğu'ya saldırmış ve saldırılarını sürdürmüştür.

Bizans'ın 1204'te Frenkler tarafından işgalinden son-

ra, İmparatorluk'ta o sonu gelmez korkulu beklenti başlamış ve kökünden sarsılmış olan Doğu'nun Hıristiyan İmparatorluğu ikiyüzelli yıl daha o korkulu heyecanı hep içinde hissetmiştir.

Konstantinupolis'te elde etmiş bulunduğu kârdan ziyadesiyle memnun kalan IV. Haçlı Seferi orada noktalanmıştır. Baudouin, Aya Sofya'da kendisini Latin İmparatoru ilân etmiş; etrafındaki baronlar da, derebeyler olarak Makedonya, Yunanistan ve Adalar'a dağılmıştır.

V. HAÇLI SEFERİ

1217'de Macaristan kralı II. Andre başkanlığında V. Haçlı Seferi ilân edilmiştir. II. Andre'den sonra ise, seferin başkanlığını Jean de Brienne üstlenmişti.

Bu girişim de Batı'ya en ufak bir kazanç getirmediği gibi, Müslüman halkın Batı'ya karşı duymakta olduğu nefreti arttırmaktan başka bir işe yaramamış ve Mısır sahillerine yapılan sonuçsuz ve hattâ zararlı bir iki uyduruk saldırıdan da ileri gitmemiştir.

Bu V. Haçlı Seferi, Frenkler'in ağır ve kanlı kayıplarından sonra 1221'de tamamen dağılmıştır.

VI. HAÇLI SEFERİ

1229'da Batı'nın yine silâhlanarak VI. Haçlı Seferi'ne kalkıştığını görmekteyiz.

Bu seferin komutanlığını Alman İmparatoru II. Frederich üstlenmiştir.

Denebilir ki, bu Haçlı Seferi, öncekilere göre bir dereceye kadar daha şanslı olmuştur.

O sıralarda Moğol istilâsı nedeniyle tüm İslâm Dünyası alt-üst olmuş durumdaydı.

O vahşi istilâcıların korkunç akıncıları, ürkütücü bir kalabalıkla Moğolistan ve Gobi çölünden çıkıp hiç durmadan Batı'ya doğru ilerlemekteydiler. Ve Moğollar bu geçişleri sırasında önlerine çıkan her şeyi yakıp yıkarken, o demir zırhlı istilâcılarda herhangi bir merhamet duygusunun olmadığını ve kurtuluş için ümitlenmenin boşuna olduğunu bilen halk, tam bir panik içinde her şeyini bırakıp kaçışıyordu.

Frederich'in Haçlılar'ı Anadolu'ya vardıklarında, o

sıralarda kargaşa içinde bulunan şaşkın Müslüman halkın mukavemet gösteremeyeceğini hemen anladılar.

Böylece bu durumdan mükemmel bir şekilde faydalanan İmparator, Mısır Sultanı Al-Malik-Kâmil'i, en ufak bir direnme göstermeksizin Kudüs'ün Haçlılar tarafından işgal edilmesine ve de on yıllık bir ateşkesi kabul eden bir anlaşmayı imzalamaya mecbur etmiştir.

20 Şubat 1229'da imzalanan bu anlaşmaya göre, Müslümanlar serbestçe Yeniden Doğuş Kilisesi ile Betlehem bölgesinin kutsallığına el koyabilmelerine rağmen, Hıristiyanlar, yörede mevcut ve Müslümanlar'ca kutsal olarak kabul edilen dağ ile Mescid-i Aksa ve de tüm o bölgenin tartışmasız olarak Allah'ın tapınılmasına saygı göstermeyi kabullenmiş oluyorlardı.

Bu suretle, Kudüs'te Hıristiyan ve Müslümanlar arasında ortak bir yönetim şekli oluşturulmuş oluyordu.

Ancak, bu sefer, tüm Avrupa bu antlaşmayı Hıristiyanlık açısından aşağılatıcı ve küçük düşürücü buldu.

İsa'nın bunca işkence görmüş olduğu o şehirde aynı anda her iki dinin de kabul edilmiş olması Batı'yı ağır bir matem içinde kıvrandırırken, Kayseri Metropoliti de, bu durum devam ettiği sürece, inanmış Hıristiyanlar'ın İsa'nın Mezarı'nı tavaf etmesini yasaklamıştı.

Frederich'in Yeniden Doğuş Kilisesi'ndeki taç giyme törenine hiçbir Frenk papazının katılmayı kabul etmemesi üzerine, İmparator üzgün ve hayal kırıklığına uğramış bir halde Kudüs'e girmiş ve tacı kendi kendine giymek zorunda kalmıştır.

Bu durum, ve bununla beraber Kudüs'ün sahte fatihleri olan Hıristiyanlar'ın İmparator'a karşı duyduk-

ları düşmanlık duygusunun her geçen gün artması üzerine, Frederich, kısa bir süre sonra Kutsal Şehri terk etmek zorunda kaldı. Ve istirahat etmek üzere birkaç ay Akka şehrinde kaldıktan sonra da, arkasında o zavallı ve savunmasız krallığı bırakarak memleketine geri döndü.

İmparator döndükten sonra, Kutsal Topraklar Krallığı'nın mutlak özgürlüğünü sağlamak ve haysiyet kırıcı 1229 Anlaşması'nı geçersiz kılmak amacıyla bütün Avrupa'yı yeniden ayağa kaldırmaya çalışmıştı. Nitekim Doğu'ya bazı yardımcı güçlerin gönderilmesini temin edebilmişti; ancak, tüm bu çabaları, o sıralarda Mısır'da bulunan başka bir Sultan'ın Frenkler'in kat'i bir şekilde kovulmalarına yönelik ciddi uğraşları karşısında sonuçsuz kalmış, ve olay, büyük Mısır Sultanı Salâhnigmeldin'in başarısı ile sonlanmıştır.

Sultan Salâhnigmeldin, büyük Moğol akını önünde umutsuz, vatansız ve yaşadığı sefaletten kurtulabilmek için her şeyini feda etmeye hazır bir halde İran ve Mezopotamya'dan kaçışan bütün o Müslüman kitleleri bir araya toplayıp silâhlandırmayı planlamıştır. Sultan, sonra da, organize ettiği bu kitleyi o terkedilmiş zayıf Kutsal Topraklar Krallığı'nın üzerine saldırtacaktı.

Planı tam bir başarıya ulaştı. O aç ve saldırgan kitle, kazanç ve yağmanın tatlı çağrısı karşısında tüm gücüyle Filistin'e saldırdı. Bütün karşı koyma girişimleri iflâs etti ve sonunda Gazze ovasında 1244'te cereyan eden korkunç savaş Kudüs Frenkleri'nin son kalıntılarını ortadan kaldırdı.

Böylece Mısır Sultanı o çapulcu sürüsünü artık kolaylıkla temizledi ve sonuçta bunca badireye tanık ol-

muş Filistin'in mutlak hâkimi oldu.

Sonuç olarak, onbeş yıl kadar süren o zorlu dönemden sonra, Frenkler'in Kudüs'teki o geçici yerleşimine de son verilmiş oldu.

VII. Haçlı Seferi

Aziz olarak da tanınan Fransa kralı IX. Louis 1248'de VII. Haçlı Seferi'ni ilân etmiştir.

50.000 seçkin şövalyesi ile Proveggia, Aigues-Mortes'den hareket etmiş ve Mısır'da karaya çıkmayı başarmıştır.

Fakat orada Sultan Şeceret-ed-Dur'un askerleri ile giriştiği çatışmalarda hep yenilmiş ve nihayet, seferin sonunu getiren Faraskur Savaşı'nda bütün şövalyeleri ile birlikte esir düşmüştür.

Ancak idealist kral kendisi ve şövalyeleri için çok ağır fidye ödedikten sonra özgürlüğünü kazanabilmiş, ve hiçbir şey elde edemeden, Kudüs'ü uzaktan dahi göremeden mağlûp ve umutsuz bir halde Fransa'ya dönmüştür.

Birkaç yıl sonra, 1270'de Tunus'a karşı yeni bir Haçlı Seferi'ni tertip etmiş ve o seferde vebadan ölmüştür.

Ölümünden sonra şövalyeleri dağılmış, ve ondan

sonra Avrupa'da İsa'nın Mezarı'nın kurtarılması amacıyla herhangi bir Haçlı Seferi'nin tertiplenmesi hiçbir zaman düşünülmemiştir.

SONUÇ

Böylece, Avrupa'nın Doğu'ya karşı düzenlediği saldırılar devri kapanmış oldu.

1097-1270 yılları arasındaki yüz yetmiş beş senelik zaman dilimi içinde, ağızlarından köpükler saçarak saldıran vahşi insan dalgaları Frengistan'dan kopup gelerek Doğu'da parçalanmışlardır.

Avrupa bu süre boyunca korkunç masraflar yaparak ve kayıplar vererek, dinî bir amacın gerçekleşmesi ve kendisine yabancı olan o memleketlerde yerleşmesi için uğraştı. O memleketler ki, Avrupa'nın yaşam anlayışına yabancı olmakla beraber, üst düzey eğitimleri ve kadim tarihlerinin çekiciliği ve yüksek ahlâkî medeniyetlerinin ağırlığı ile Avrupa'yı hep cezbetmekte idiler.

Saldırılar, savaşlar, kuşatmalar ve çeşitli olaylar; yani İnsanlık Tarihi'nin böylesine önemli bir evresinin hikâye kısmı, okuyucu için anlamlı ve çekici olmuştur.

Ancak, bunun dışında, böylesine büyük bir alt-üst

oluşun ardından ortaya çıkan sonuçların araştırılması ve değerlendirilmesi araştırmacının temel görevi olmalıdır. İnsanların yaşamlarını etkilemiş olan ve hâlâ da etkilemeye devam eden sonuçların ortaya çıkarılması gerekir.

Kaçıncı defadır ki, insanlar, muayyen bir amaca ulaşabilmek için büyük fedakârlık ve uğraş verirken, bir an içinde, tüm o çabanın sonunda, o amacın parıldayan heyecanı ile sarhoş olduğu sırada hiç kimsenin göremediği ve hatta aklından dahi geçiremediği olaylar ile karşılaşmış oluyorlar.

Böylece, Haçlı Seferleri'ni tetkik eden bir araştırmacının da, aşağıdaki soruya bir yanıt bulması gerekir:

Pek iyi... Batılılar İsa'nın Mezarı'nı kurtarmayı, yani, işin başında tüm girişimi parlak bir ışığa boğan esas gayeyi elde etmeyi başaramamışlar; o zaman, akan bunca kan, bunca mücadele ve felâket ve de bunca nefret tamamen boşa mı gitmiş oldu?

Batı, Doğu'yu istilâ etme amacıyla yüz yetmiş beş yıl savaştı ve işin sonunda İsa'nın Mezarı da Müslümanlar'ın elinde kaldığına göre, tüm o çabadan herhangi bir olumlu sonuç almadı mı?

Cevabımızın (hayır) olması lâzım.

Evet, gerçekten de, Haçlı Seferleri'nin o ilk gayesi tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. Bununla beraber, kabul etmemiz gerekir ki, dünya tarihini ve dünya nizamını alt-üst eden o seferlerin Avrupa medeniyetinin şekillenmesine kesin etkileri olmuştur. Sonuçlarını bu gün dahi hissetmekte olduğumuz Doğu dünyasının Batı karşısında tutum ve davranışının değişmez bir şekilde kalıplaşmasına neden olmuştur.

Askerî açıdan, Haçlı Seferleri Frengistan'ı Doğu'nun gözünde küçültmüş ve utandırmıştır.

Araplar, bu başarı ve zaferlerden sonra elde ettikleri cesaret ve güvenle uzun süredir sarsılmakta olan devlet organizasyonunu toparlayıp yeniden canlandırmışlar ve bu durumu yıllar boyu korumuşlardır.

Ancak bir noktanın daha belirtilmesi gerekir: Haçlılar Araplar'ın askerî gücünü ve gururunu yıkmayı becerememişlerse de Bizans İmparatorluğu'nun gücünü onarılamayacak derecede tahrip etmişlerdir.

Askerî açıdan önemli bir güç olarak sayılagelen İmparatorluğun bu konumu o dönemden sonra sarsılmış; ve bu durumun, ilerki yıllarda Avrupa'nın devlet organizasyonunun olgunlaşmasına olumlu etkisi olmuştur.

Avrupa bu dolaylı askerî kazancın yanı sıra,o seferler nedeniyle çok önemli ekonomik kazanımlar da elde etmiştir.

Her ne kadar, savaş, iki düşman dünyayı birbirinden ayırmakta idiyse de, Doğu ile Frengistan arasındaki ticarî ilişkilerin süreklilik kazanmasına ve güçlenmesine de vesile olmuştur.

Venedik, Cenova, Fransa ile Mısır ve Suriye ve oradan da tüm Doğu dünyası arasındaki düzenli ticarî ilişkiler ilk kez Haçlı Seferleri'nde başlamıştır ve o tarihten beri de süregelmektedir.

Ayrıca, ticarî ilişkilerle beraber o ince Doğu medeniyeti de Avrupa'ya girmiş ve memleketlerine dönen şövalyelerin Filistin'de öğrendikleri bilgileri yaymaları sayesinde o zamana kadar tamamen barbar olan Frengistan aydınlanmıştır.

Avrupa'da sanat, ilim ve devlet organizasyonu saha-

larında gerçek bir ilerleme ancak Haçlı Seferleri'nden sonra kaydedilmiştir. Bu durum öylesine ciddi ve belirgindir ki, Batı'da bugünkü medeniyetin temellerinin ilk kez o sıralarda atılmış olduğu bile iddia edilebilir.

Yine Haçlı Seferleri sayesinde Batı'da -sonraki yıllarda tanık olacağımız- Avrupa medeniyetinin tohumları atılmış, araştırma ve bilginin önemi kavranabilmiştir.

Doğu'dan gelmekte olan o güçlü esinti, zamanın Avrupa'sının entellektüel seviyesini yükseltmiş ve "Avrupa düşüncesi"ni uyandırmıştır.

O iğrenç ve gerici Batı feodalizminin gerilemesi ile eşzamanda olması bu değişimi güçlendirmiş ve kısa zamanda meyveleri alınmıştır.

Kudüs'te hacı olabilme rüyası ile tüm Avrupa halklarının ayağa kalktığı sırada, insanlar, o ilâhî vazifenin ağır maddi yönünü karşılayabilmek için tüm varlıklarını elden çıkarmışlardır.

İşte o sıralarda olup biten bütün bu alışverişler sırasında pek çok küçük derebeylik el değiştirmiş ve bu suretle Avrupa'da tımar'lar birkaç güçlü ismin elinde tekelleşmiştir.

Ve tüm bunların sonunda o birkaç güçlü tımar sahibinde (krallık) kavramının yerleşmesiyle, bugünkü Avrupa şekillendi ve XIV.- XV. asırdaki Avrupa Devletleri'nin ilk taslakları çizilmiş oldu.

Bu siyasi mayalanma, başlarına çöreklenmiş pek çok küçük efendinin istismarına artık karşı çıkmaya başlamış olan halkların yardımıyla kolaylaştı. Doğu'dan gelen pek çok öğretiyle bilinçlenen halk, o sıralarda daha yeni ortaya çıkmaya başlayan Avrupa Devletleri'nin teşkilâtlanmasına bizzat çalışmıştır.

Anlaşılıyor ki, Avrupa, Haçlı Seferleri sayesinde hem maddi kazanımlar elde etmiş, hem de medeniyetin temel ve olumlu bilgilerini edinmiştir. Bu bakımdan, Avrupa'nın Doğu'ya karşı saldırılarını sürdürürken katlandığı zorlukların boşa gitmediğini de kabul etmek gerekir.

Ancak, bütün bu kazanımlar, Haçlı Seferleri boyunca işlenen bunca cürüm ve meydana gelen onca felâketin sorumluluğunu taşıyan Avrupa'nın tarih ve insanlık karşısındaki sorumluluğunu hafifletemez.

O zamandan beri insanlığın iki büyük topluluğunu birbirinden bağdaşamaz bir uçurumla ayıran Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki nefretin tüm nedeni Haçlı Seferleri olmuştur.

Haçlılar'ın Doğu'ya ilk adım attıkları güne kadar, Müslümanlar ve Hıristiyanlar yanyana, mükemmel bir uyum içinde yaşamaktaydılar.

Gayet tabiî, o zamanlarda da Bizanslılar ile Araplar arasında kanlı savaşlar oluyordu; ne var ki, bütün o çatışmalar, her ne kadar o zamanın vahşetini içermekteyse de, daima temiz ve gerçek şövalye ruhunu taşımakta, savaşan taraflar arasında asla nefret hissi uyanmamaktaydı.

Bunun içindir ki, XI. asra kadar, tarih, Müslümanlar tarafından işlenmiş Hıristiyanlar'ın maruz kaldığı kitlesel ve organize tek bir katliamdan söz etmemektedir.

Burada, Mısır ve Suriye'de Hâkim zamanında Hıristiyanlar'a uygulanan soykırımdan bir istisna olarak dahi söz etmek istemiyoruz. Çünkü, Hâkim, sonunda Tanrı olduğunu ilân edecek kadar ağır bir akıl hastası idi. Kaldı ki, kendisi de Müslüman olmasına rağmen, işle-

miş bulunduğu cinayet ve cürümler sadece Hıristiyanlar'a değil, dindaşları Müslümanlar'a da yönelmişti. Bu nedenle sergilediği hastalıklı davranışın, Araplar'ın gerçek şövalyeliklerle dolu beşyüz yıllık tarihini gölgelemesine imkân yoktur.

Gerçekten de, XI. asra kadar, Müslümanlar tarafından Hıristiyan halka karşı işlenmiş herhangi kitlesel bir katliam olayına rastlanmamaktadır.

Haçlılar'ın gelip Doğu'yu barbarca ve amaçsızca kana bulamaları lâzımdı ki, Haç dinine karşı İslâm âlemi'nde köklü bir nefret yerleşsin.

Ve, o zamandan beri bu iki dünya birbirinden nefret ediyor ve edecek de; zira, İslâm âlemi'nin, Haç namına maruz kalmış olduğu kötülük ve suçları unutmasına imkân yoktur.

Frengistan'ın İnsanlık'a karşı işlemiş olduğu bu suç, Haçlı Seferleri'nin en korkunç sonucudur.

Ayrıca açıklanması gereken başka hususlar da vardır:

Frenkler, Doğu'da vahşi fanatizmden kaynaklanan din uğruna suç işleme kavramını yerleştirdikten sonra, bunu öyle bir alışkanlık haline getirdiler ki, Avrupa'ya döndükten sonra bu anlayışın Filistin'deki uygulamasını görmemiş olan diğer Avrupalılar'a da bilimsel (!) bir şekilde öğrettiler.

Batı'da dinsel nefret kavramının kendini göstermeye başlaması, rezil ve aşağılanmış Haçlılar'ın Avrupa'ya dönmelerinden sonra olmuştur .

Batılı Hıristiyanlar'ın, karşılarındaki herhangi bir inanca nefret duyması ve Avrupa'da şu veya bu Hıristiyan mezhebine karşı en mükemmel vasıta olarak kılıcın kullanılması o dönemden sonra olmuştur.

Hıristiyan Avrupa'da ortaya çıkan, kendilerinden olmayan dine veya mezhebe yönelik kanlı nefret, Haçlılar'ın bir mirasıdır ve o tarihten sonra Frengistan'da meydana gelen kanlı din savaşları, şövalyelerin Doğu'daki vahşi uygulamalarının devamından başka bir şey değildir.

Yukarıda yazılanların, İnsanlık Tarihi'nde Haçlı Seferleri olarak bilinen bu iğrenç saldırıların mahiyetini açıklamaya kâfi geldiği kanısındayız.

Temeli sevgi ve iyilik imanı olan İsa dininin derinliklerinde bulunan bir fikre hizmet etme mazereti altında, Batılılar Doğu'ya kötülük tohumunu ekmişlerdir. Ve o tohumu kanla sulayıp, zavallı Doğu'nun acı meyvelerini bugün bile tatmakta olduğu korkunç ve kökleri derinlere inen bir nefret ağacı haline getirmişlerdir.

Olayların Kronolojik Çizelgesi

1071 Malazgirt savaşında Bizans ordusunun Türkler tarafından bozguna uğratılması

1071-85 Selçuk Türkleri'nin Suriye, Kudüs ve Filistin'in bir kısmını işgal etmesi.

1095 I. Haçlı Seferi'nin düzenlenmesi.

1096 Haçlılar'ın Bizans'a varışı.

1097 İznik ve Antakya'nın Haçlılar tarafından kuşatılması.

1098 Frenkler'in Antakya'yı işgal edip Urfa'ya girmesi.

1099 Kuşatma ve güçlü bir saldırıdan sonra Haçlılar'ın Kudüs'ü işgal etmesi; Godefroi de Bouillon'un kral tacını giymesi.

1101 Norman, Fransız ve Alman kuvvetlerinin Kudüs Krallığı'na yardım etmek üzere yola çıkması ancak yolda Türkler tarafından yok edilmesi; Haçlılar'ın Kayseri'ye girmesi.

1109 Trablusşam'ın Haçlılar tarafından işgali.

1110 Haçlılar'ın Sayda bölgesini işgali.

1114 Akra şehrinin Haçlılar'ın eline düşmesi.

1115 Selçuklular'ın Frenkler tarafından mağlûp edilmesi.

1124 Haçlılar'ın Sur bölgesini alması.

1137 Bizanslılar'ın Ermenistan ve Antakya'ya karşı sefer düzenlemesi.

1138 Bizans İmparatoru'nun Antakya'ya girişi.

1144 Araplar'ın Urfa'yı geri alışı.

1154 Şam'ın Nureddin'e teslim oluşu.

1163 Frenkler'in Mısır'a karşı sefer başlatması.

1176 Bizans ordusunun Türkler tarafından mağlûp edilişi.
1183 Selâhaddin'in Halep'i alması.
1187 Selâhaddin'in Hittin Savaşı'nda Frenk ordusunu mağlûp edişi; Kudüs'ün Araplar tarafından geri alınışı.
1190 Frederich Barbarossa'nın III. Haçlı Seferi sırasında Kilikya'da ölmesi.
1191 İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard ve Fransa Kralı Philippe Auguste'un Akra'ya varıp Asruf'ta Araplar'la savaşa tutuşması.
1192 Yaffa şehrinde savaş.
1195 Selâhaddin'in ölümü.
1202 Venedik'in yardımıyla Konstantinopolis'i almayı amaçlayan IV. Haçlı Seferi'nin ilân edilmesi.
1203 Frenkler'in Konstantinopolis'e varışı.
1204 Haçlılar'ın Bizans'ı işgal etmesi; Latin Krallığı'nın kurulması ve Baudouin de Flandre'ın Aya Sofya'da Latin İmparatoru olarak taç giymesi.
1217-21 Frenkler'in Mısır kıyılarındaki saldırıları.
1229 Almanya kralı II. Frederich'in anlaşma sonucu Kudüs'e girişi.
1244 Gazze Savaşı'nda Frenkler'in tamamen yok edilişi.
1250 Fransa Kralı IX. Louis'in, Faraskur'da Memluklular tarafından mağlup edilişi ve esir düşmesi.
1258 Moğollar'ın Bağdat şehrini işgal edişi.
1260 Moğollar'ın Halep ve Şam şehirlerini alması; ancak Ayn-Zalup'ta Memlüklüler tarafından hezimete uğratılması.
1261 VII. Mihail Paleologos'un Konstantinopolis'i yeniden alması ve Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurması.
1291 Halil kumandasındaki Memlüklüler'in, Haçlılar'ın son kalesi Akra'yı fethedişi. Kutsal Topraklar Krallığı ve Filistin'deki Frenk derebeylerinin sonu.

KAYNAKÇA

Recueil des Historiens des Croisades (Historiens Occidentaux, Historiens Orientaux, Historiens Armeniens) - Publié par les soins de l'Académie des Incriptions et Belles Lettres; Imprimerie Nationale, Paris.

Corpus Script Historiae Byzantinae;
Anna Komnini: *Alexias, Bonnae,* 1839.
Nikitastloniatis: *Tarih, Bannae,* 1839.
Jean de Brienne: *Tarih- 4. Kitap,* Bonnae, 1936.

Le Bon Dr. Gustave; *La civilisation des Arabes,* Firmin Drdot et Co., Paris, 1884.

Michaud, M; *Histoire des Croisades et Bibliographie des Croisades* 7 vol., Paris, 1812-1822.

Paparrigopulos, K; *İstoria tu Elliniku Ethnus* (Yunan Ulusunun Tarihi), Feksis, Atina, 1902.

Schlumberger, G; *Renaud de Chatillon, prince d'Antioche,* Seigneur de la terre d'Outre-Jourdain– Plont-Nourrit et Co., Paris, 1923.

Schlumberger, G; *Recits de Byzance et des Croisades,* 1. serie 1917, 2. serie 1922 – Plant-Nourrit et Co., Paris.

Tessier, Jules; Quatrième Croisade: *La diversion sur Zora et Constantinople.*

DİZİN

I. Haçlı Seferi 27
II. Andre 59
II. Frederich 61, 62, 63
II. Haçlı Seferi 39
III. Conrad 39
III. Haçlı Seferi 51
IV. Haçlı Seferi 53
V. Haçlı Seferi 59
V. Mihail 15
VI. Haçlı Seferi 61
VI. Mihail 15
VII. Haçlı Seferi 65
VII. Louis 39
IX. Louis 65

Adalar 57
Aigues-Mortes 65
Al-Malek el-Antel 48
Al-Malik Kâmil 62
Almanya 22, 51
Anadolu 15, 32, 39
Antakya 46
Arabistan 16, 41
Araplar 15, 16, 17, 18, 21, 32, 38, 40, 46, 48, 56, 69, 72
Aslan Yürekli Richard 51, 52
Aya Sofya 55, 57

Bağdat Abbasileri 16
Barbarossa Frederich 51
Bernard de Clairvaux 39, 40
Betlehem 46, 62
Bizans İmparatorluğu 15, 16, 32, 69
Bulgarlar 28

Celile 42
Cenova 69
Charlemagne 20
Clermont 10, 23

Çulsuz Gauthier 28

Faraskur Savaşı 65
Filistin 25, 35, 38, 40, 45, 63, 64, 69, 72
Flandr Kontu Baudouin 53, 57
Fransa 10, 18, 22, 23, 51, 69
Frenk Avrupası 16

Gauthier d'Arsont 46
Gazze 63
Gerard de Ridefort 46
Godefroi de Bouillon 29, 35
Gui de Lusignan 41, 45

Hâkim 71
Harun el-Reşid 20
el-Hurûbu's Salîbiyye 9

İngiltere 51
İran 63
İsa'nın Mezarı 20, 22, 23, 27, 35, 36, 39, 46, 56, 62, 66, 68

İspanya 16, 18
İspanya Emevileri 16
İtalya 22, 23
İznik 29, 30
Jean de Brienne 59
Juda 42

Katolikler 20, 23
Kayseri 62
Keşiş Pierre 22, 23, 27, 28, 30, 35
Konstantinupolis 15, 17, 19, 28, 54, 55, 57
Kont Raymond 42, 45
Kudüs 21, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 41, 46, 47, 52, 62, 64, 65, 70
Kudüs Frank Krallığı 36, 38, 40, 46, 49
Kutsal Topraklar Krallığı 63
Kuzey Afrika 16

Macaristan 53
Makedonya 57
Marrat 31
Mescid-i Aksa 62
Mezopotamya 16, 41, 63
Mısır 16, 41, 59, 63, 65, 69, 71
Mısır Fatımîleri 16
Moğollar 61
Monomahos 15

Nait'ler 44, 45
Nomiku, H. A. 15

Ortodokslar 17, 28, 46, 54, 56

Ömer Camii 46

Papa II. Urban 22, 23
Patrik Heraklios 42, 47
Philippe Auguste 51, 52
Proveggia 65

Renaud de Chatillon 42
Rumlar 56

Sa'di 32
Salâhnigmeldin 63
Selahaddin Eyyubi 40, 45, 46, 47, 49
Sicilya 18
Sur 46, 51
Suriye 21, 30, 35, 52,69, 71

Şeceret ed-Dur 65

Taberiye 44
The Crusades 9
Trablusşam 46
Tunus 65
Türk Selçukileri 16
Türkmenler 21

Urfa 38

Ürdün 42

Venedik Cumhuriyeti 53, 54, 69

Yeniden Doğuş Kilisesi 62
Yunanistan 57

Zoi 15

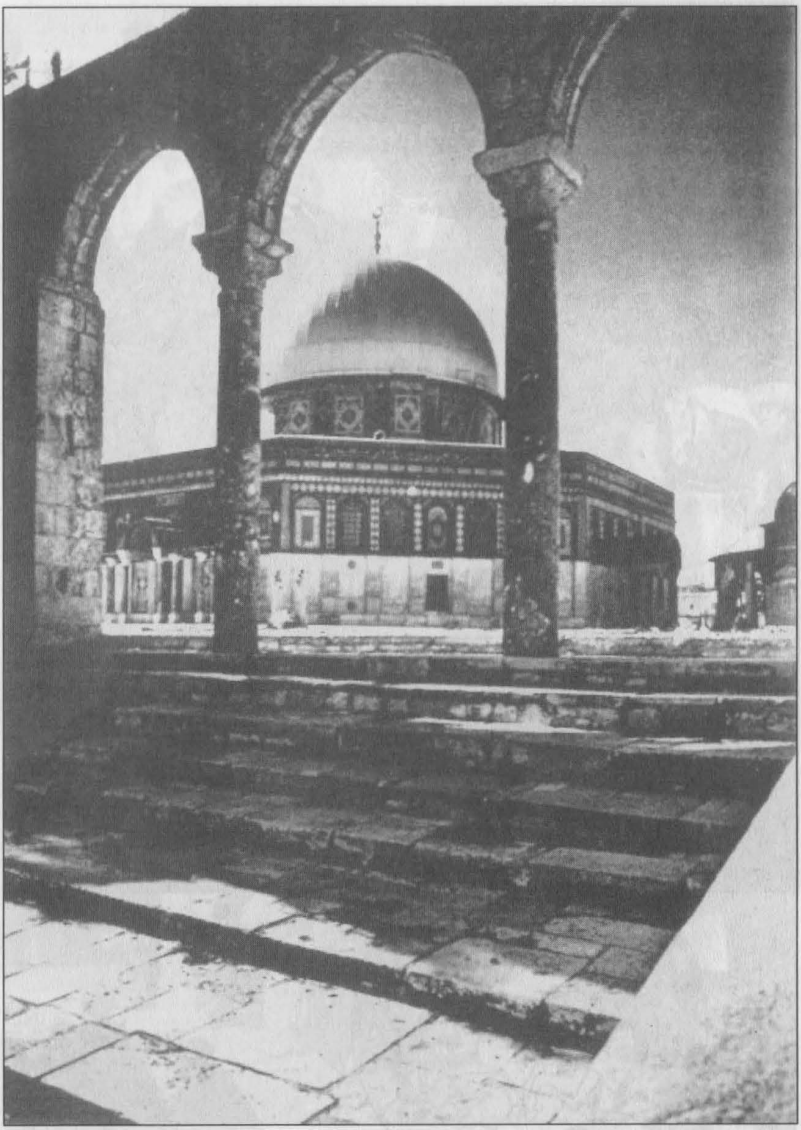

Papa II. Urban.

Haçlılar'ın savaş kıyafetleri ve başlıkları.

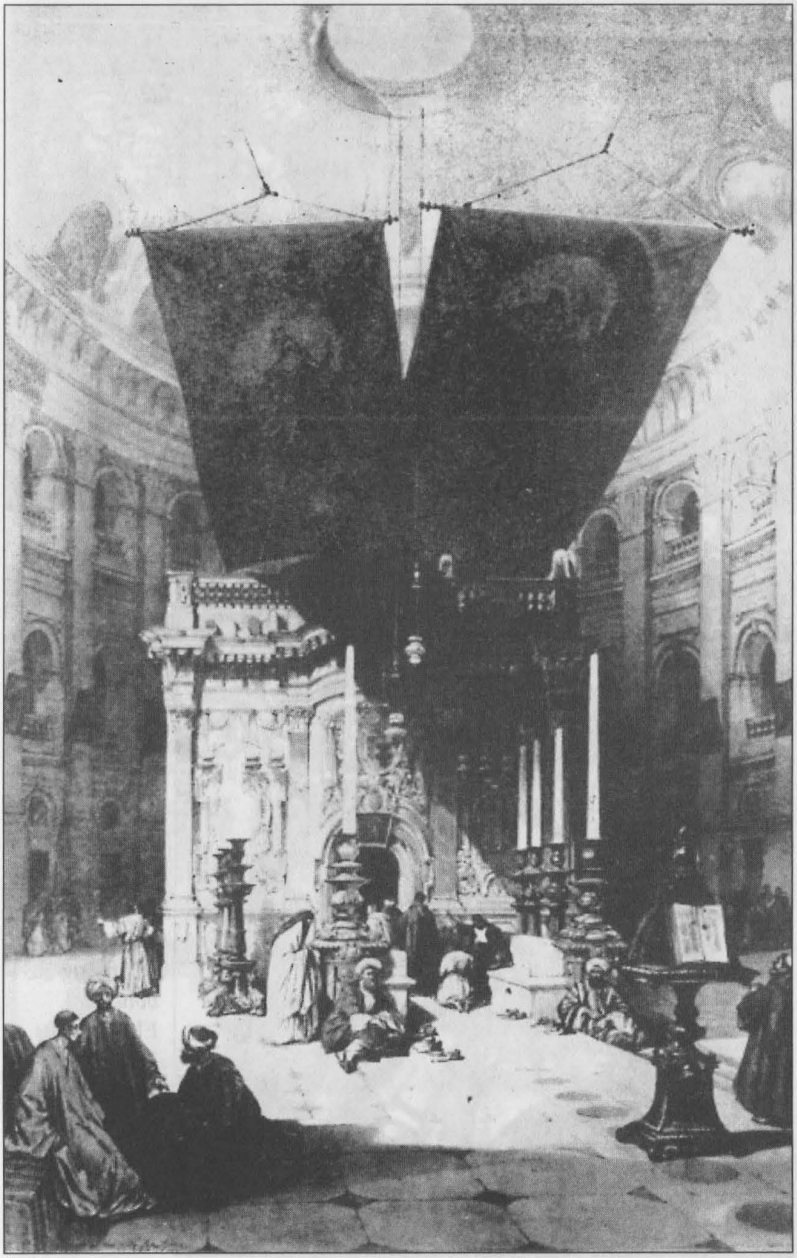

Kubbetü's Sahra.

Haçlı-Müslüman savaşları (üstte ve solda). İsa'nın Kabri. Hz. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra buraya gömüldüğü kabul edilir (karşı sayfada).

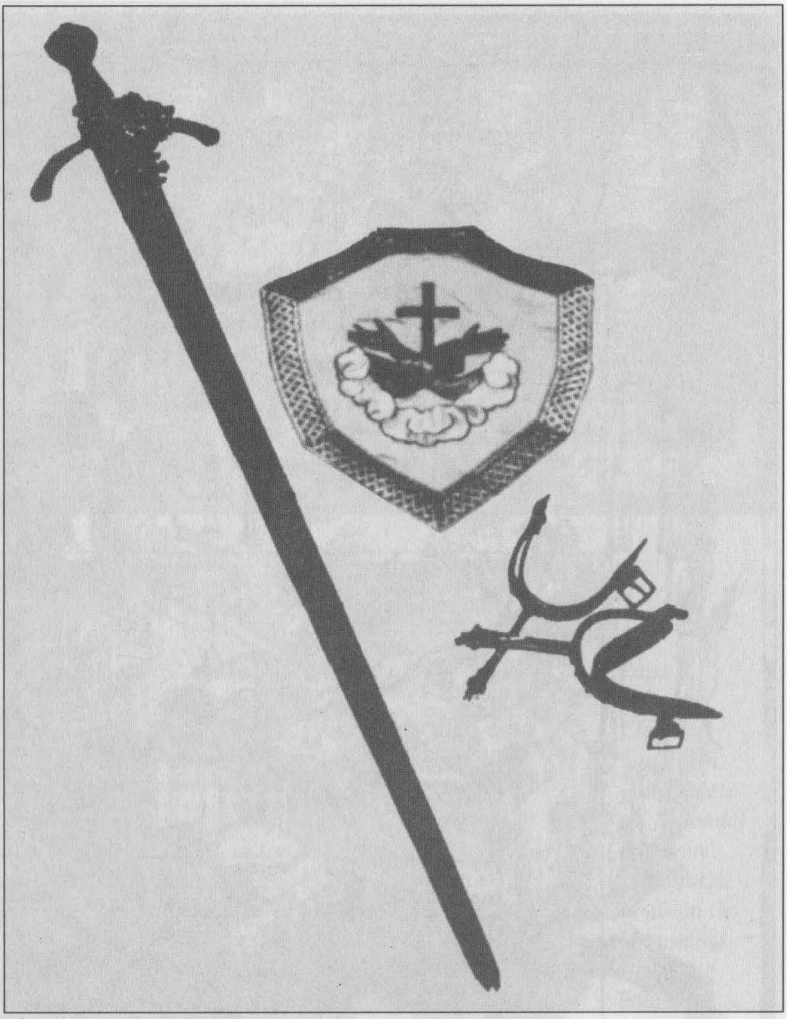

Papa II. Urban'ın Clermont Sinodu'na gidişi (üstte sol bölümde) Papa'nın Godefroi de Bouillon ile konuşması (üstte sağ bölümde). Elinde savaş topuzu ve tüm vücudunu kaplayan örme pirinç elbisesiyle bir şövalye (solda).

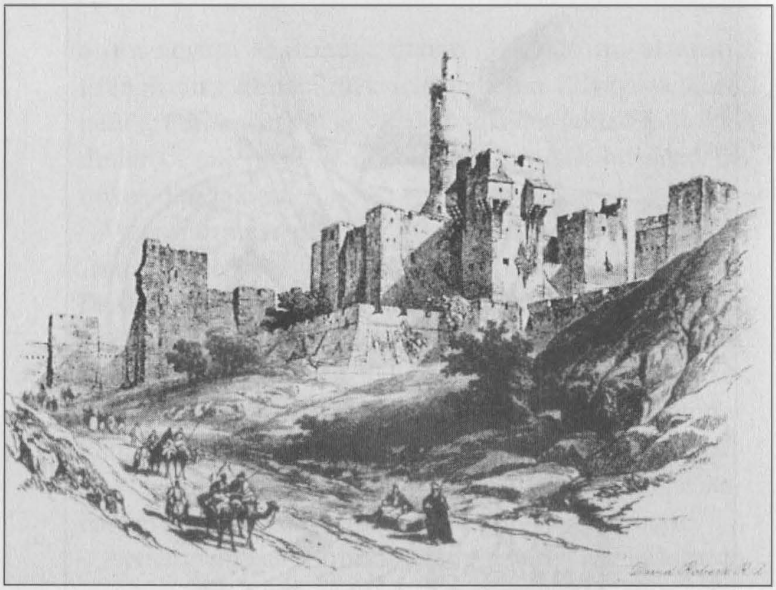
Haçlı Seferleri döneminde çizilen bir İstanbul haritası.

Godefroi de Bouillon'un kılıcı ve mahmuzları.

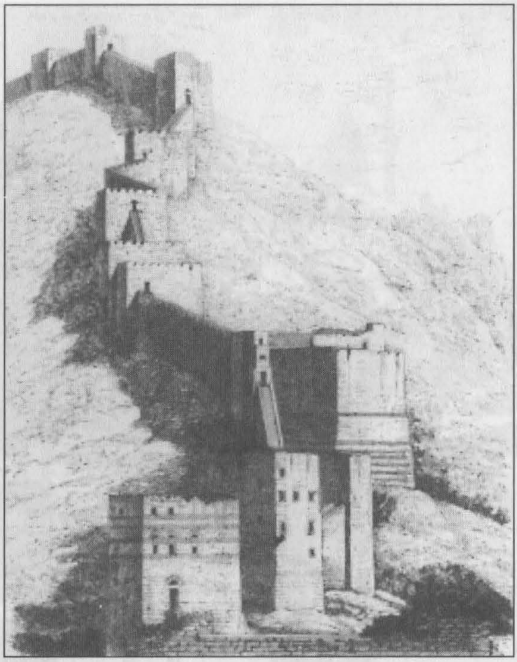

Haçlılar'a karşı savaşan Müslüman bir asker ve silahları.

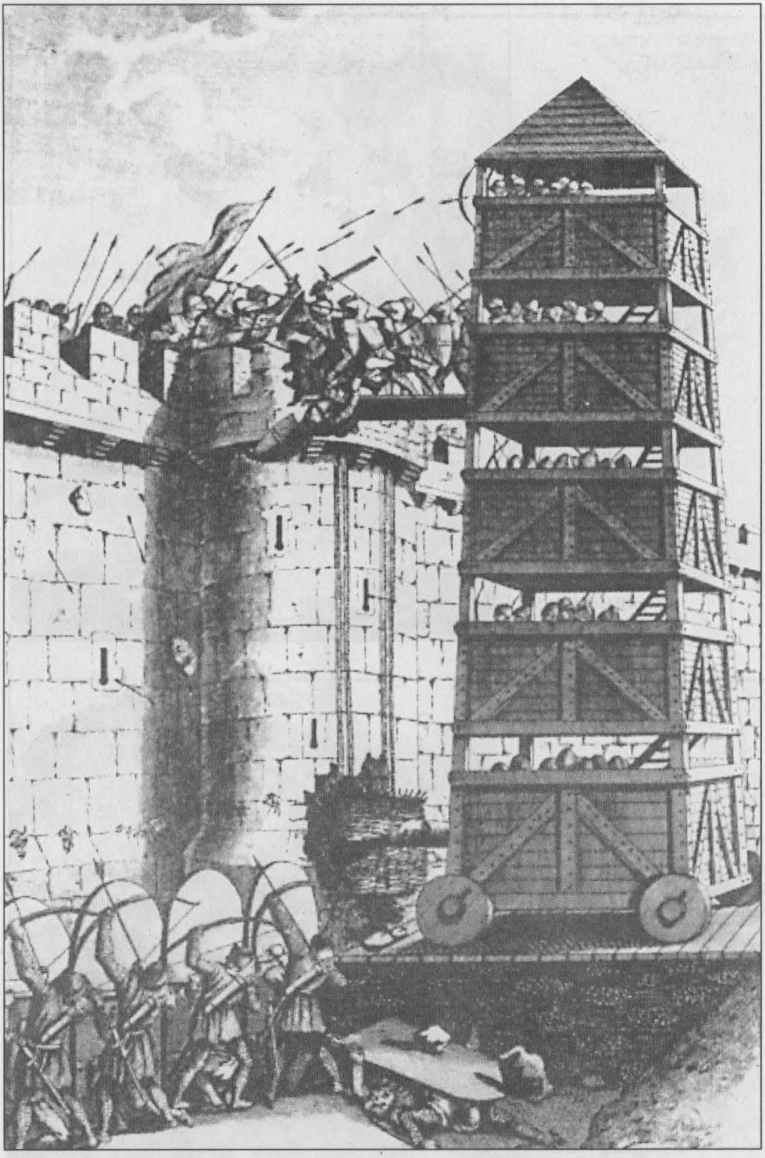

Kudüs'te Davut Kapısı (üstte). Kudüs'ü 1187'de Haçlılar'ın elinden alan Selahaddin Eyyubi (solda).

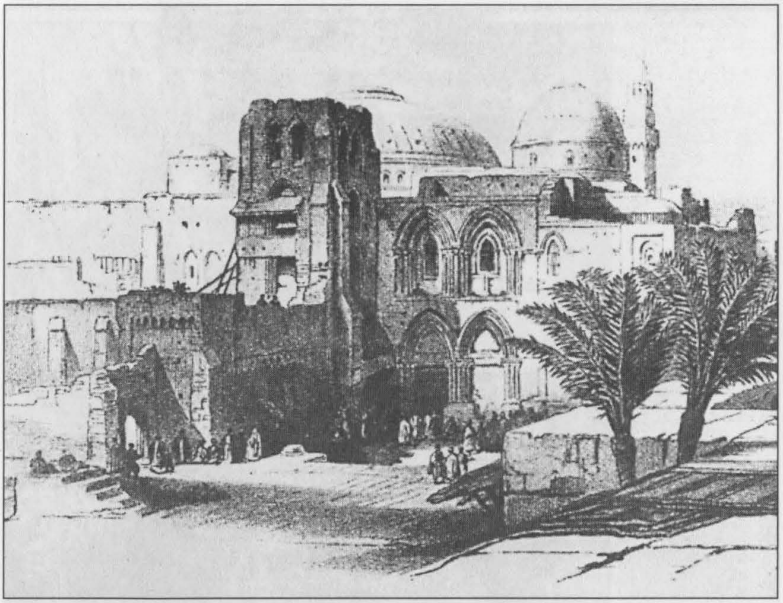

Antakya Kalesi'nin surları (sağda). 1099'da Kudüs'ün kuşatılması (altta).

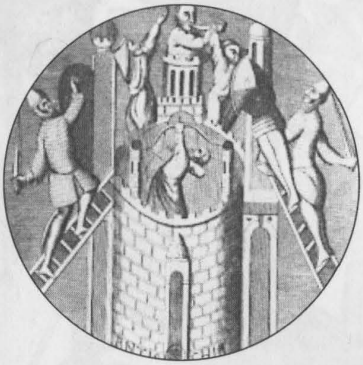

Haçlılar'ın "seyyar" savaş kuleleriyle bir şehri kuşatmaları.

Hz. İsa'nın Kabri Kilisesi.

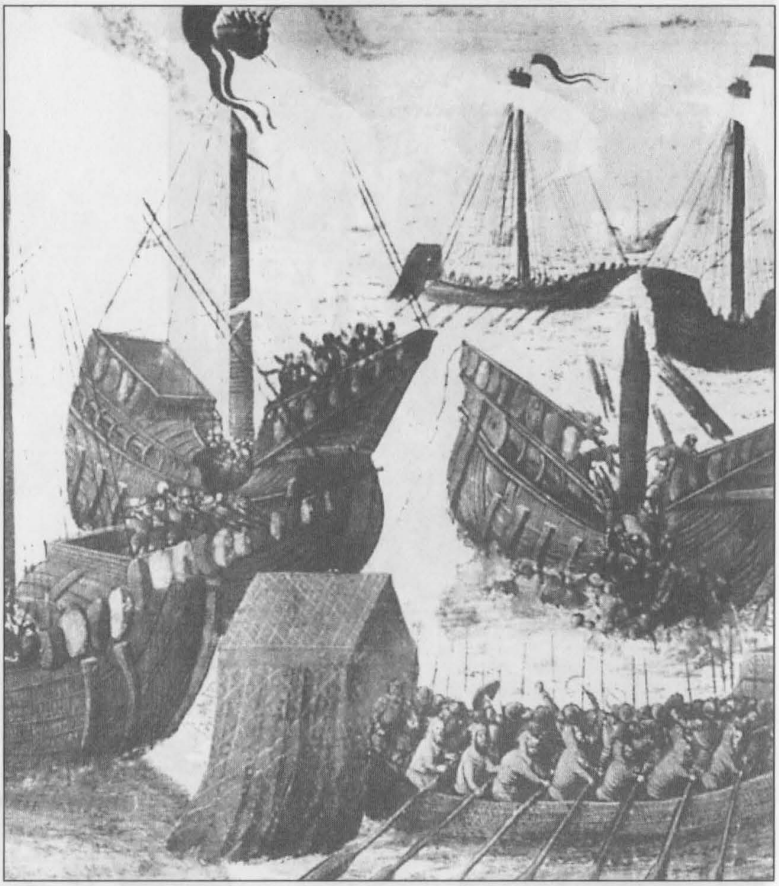
Antakya Kalesi'nin kuşatılması.

Yafa Limanı (karşı sayfada). I. Haçlı Seferi'nin önemli ismi Godefroi de Bouillon [sol başta] (üstte). Kudüs'te Hac görevini yerine getiren bir Haçlı (sağda).

Doğu Akdeniz'de Hıristiyanlarla Müslümanlar arasında deniz savaşı.

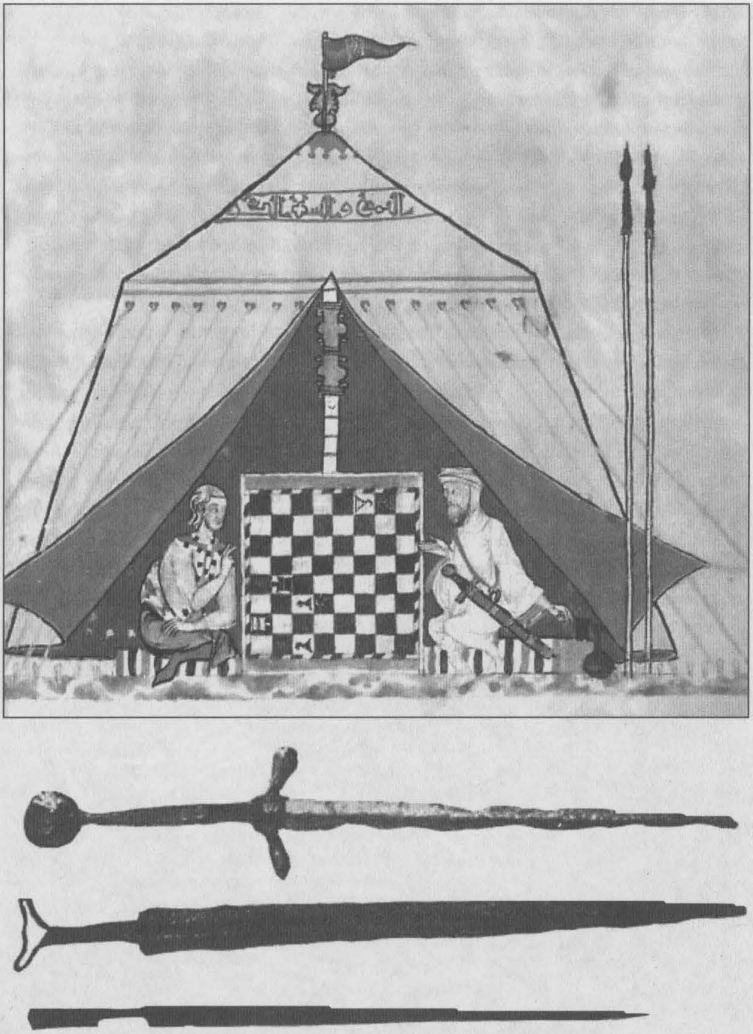
Akka'nın istilâ edilişini gösteren resim, istilâdan 80 yıl kadar sonra yapılmış; 1280'de. Haçlıların kullandığı mekanizma, bir çeşit ilkel top.

Papa II. Urban'ın Clermont Sinodu'ndaki konuşması.

Ortaçağ'dan (13. yüzyıl) bir harita. Alt kısımdaki "T" biçimli akarsu, Avrupa'yı (altta solda kalıyor), Afrika'dan (altta sağda kalıyor) ve Asya'dan (üst kısım) ayırıyor. Kudüs, "yeryüzü dairesi"nin tam merkezinde yeralıyor. İngiltere ise en altta. Sağ tarafta çeşitli canavarlar.

Bir Hıristiyan ile bir Müslüman'ı satranç oynarken gösteren bu resim, Haçlılar'da derin bir güvensizlik duygusu yaratan durumu ortaya koyuyor: Müslümanlar'ın arasına daha önce gitmiş olan Hıristiyanlar onlarla kaynaşmışlardı. Resimde, siyah taşlarla oynayan Müslüman oyunu kazanmış görünüyor. Hıristiyan ona teslim olduğunu belli eden "barış" işaretini yapıyor. Müslüman ise, biraz dinlenme öneriyor gibi (üstte). Haçlılar'ın kullandığı kılıçlar (altta).

Selahaddin Eyyubi Hittin Savaşı'ndan sonra Kudüs Kralı'na özgürlüğünü bağışlarken.

14. yüzyıla ait bir Fransız kaynağından, Pierre'in izleyicilerine yol gösterişi. Pierre'e kılavuzluk ettiğine inanılan eşek bu resimde yok. Bunun yerine, Pierre'i izleyen şövalyenin atı resmedilmiş (üstte). Haçlılar ilk Haçlı Seferi'nde İznik'i de kuşatmışlardı. Şehri bir türlü ele geçiremeyen Haçlılar kaleyi savunanların moralini bozmak için ellerini geçirdikleri esirlerin kafalarını kesiyor ve surlardan şehrin içine fırlatıyorlardı (solda).

Haçlılar'ın bir kale duvarını yıkma yöntemi. Altına tekerlekler takılmış sırıklar üzerindeki "çatı" (buna mantelet deniyordu), duvarı yıkan askerleri savunmacıların attığı taşlardan ve Rum ateşinden koruyor.

I. Aleksios Komnenos'un İsa'yla birlikte resmedilişi.

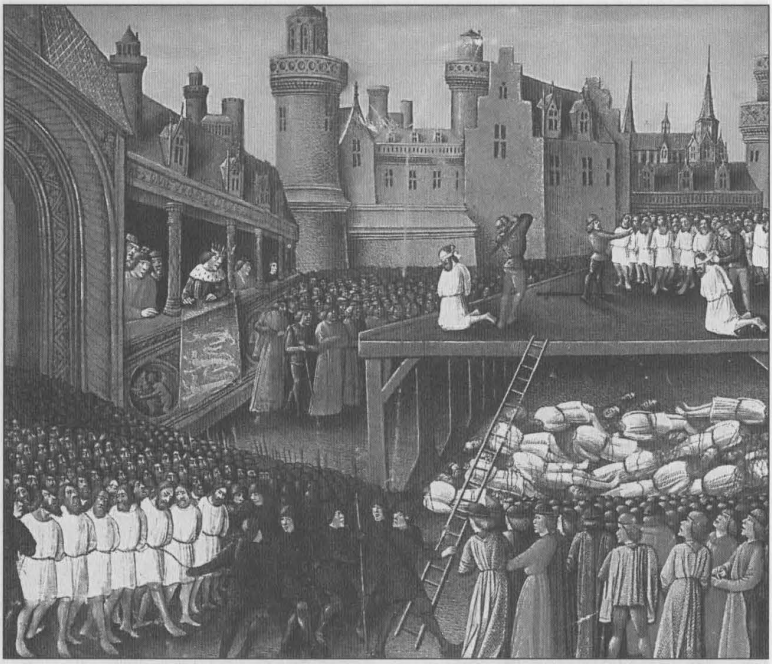
III. Haçlı Seferi'ne Kutsal Roma Germen İmparatoru Frederich Barbarossa da katılmış, ancak daha Anadolu'dayken hayatını kaybetmişti.

1490 tarihli bir resimde, 1149 Haçlı-Müslüman savaşı.

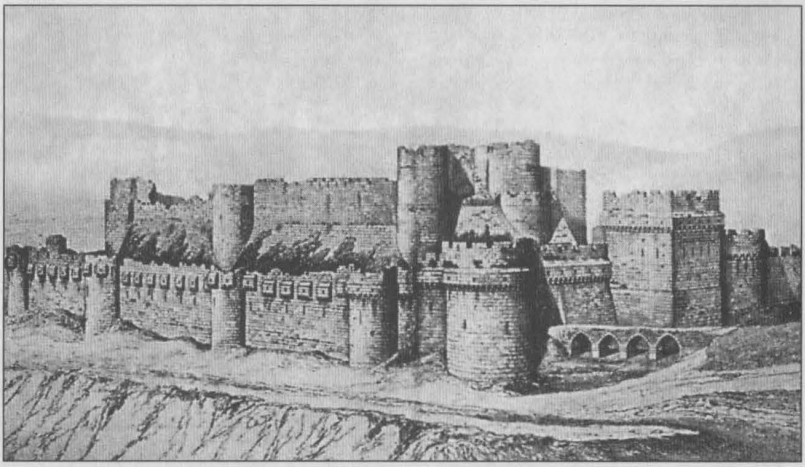

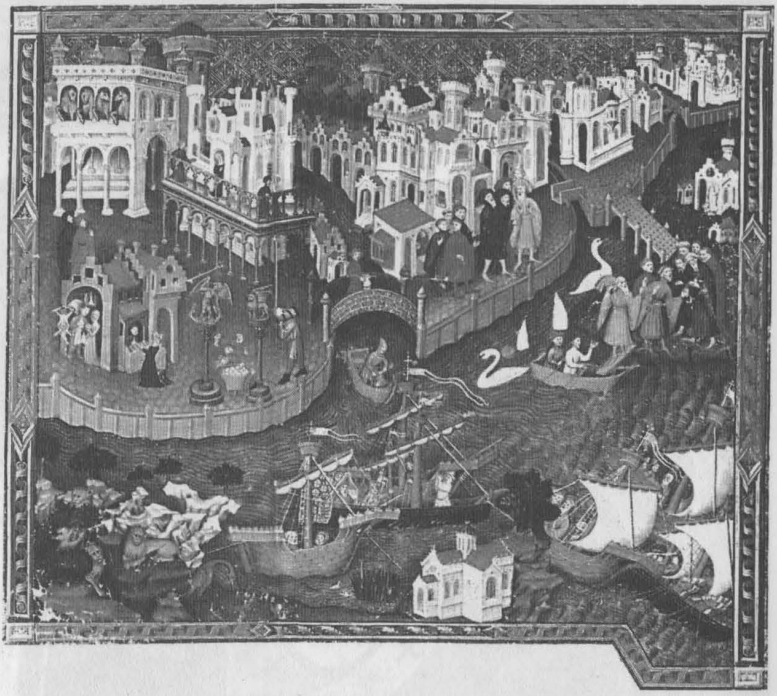
Bağdat'taki halifenin nişanlarını, sembollerini taşıyanlar. Resim açıkça gösteriyor ki, halifenin asıl olarak askerî bir konumu yoktu.

Aslan Yürekli Richard, Akka garnizonunda sağ kalıp esir edilmiş 2700 Müslümanın idam edilmesini emretmişti. Resimde, Richard'ı bu kitlesel kıyımı özel locasından izlerken görüyoruz. 1490 tarihli resimde Müslümanların şehit kılığı sayılan kefenlere bürünmüş halde gösterilmesi ilgi çekici (üstte). Normandiya Dükü Robert'in Mezarı (solda).

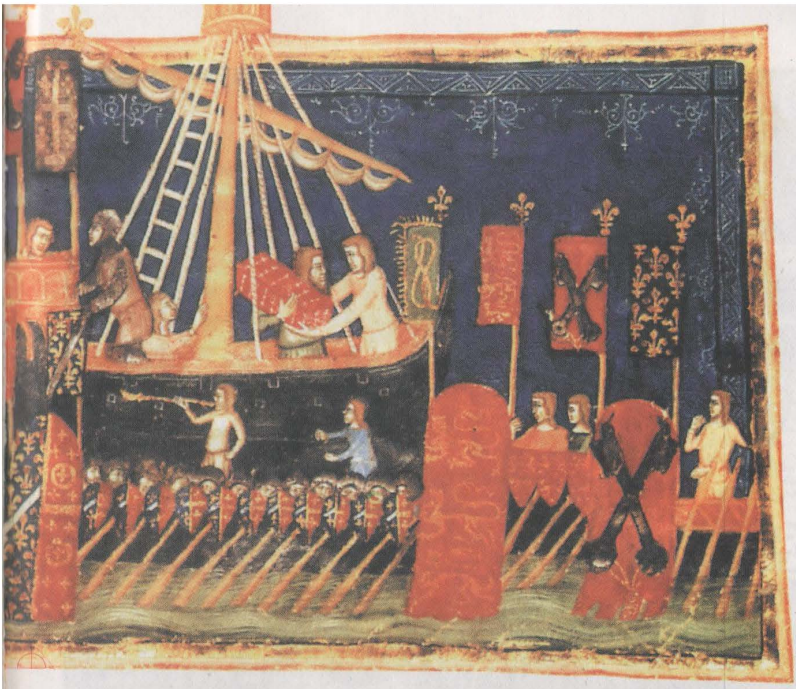

Krak'taki ünlü Şövalye kalesi (üstte). İstanbul'un düşmesinden sonraki yıllarda Venedik. Resmin sol üst kısmında, St. Marko Meydanı'na ihtişam kazandıran ünlü at heykelleri. Resim 14. yüzyıldan kalma (altta).

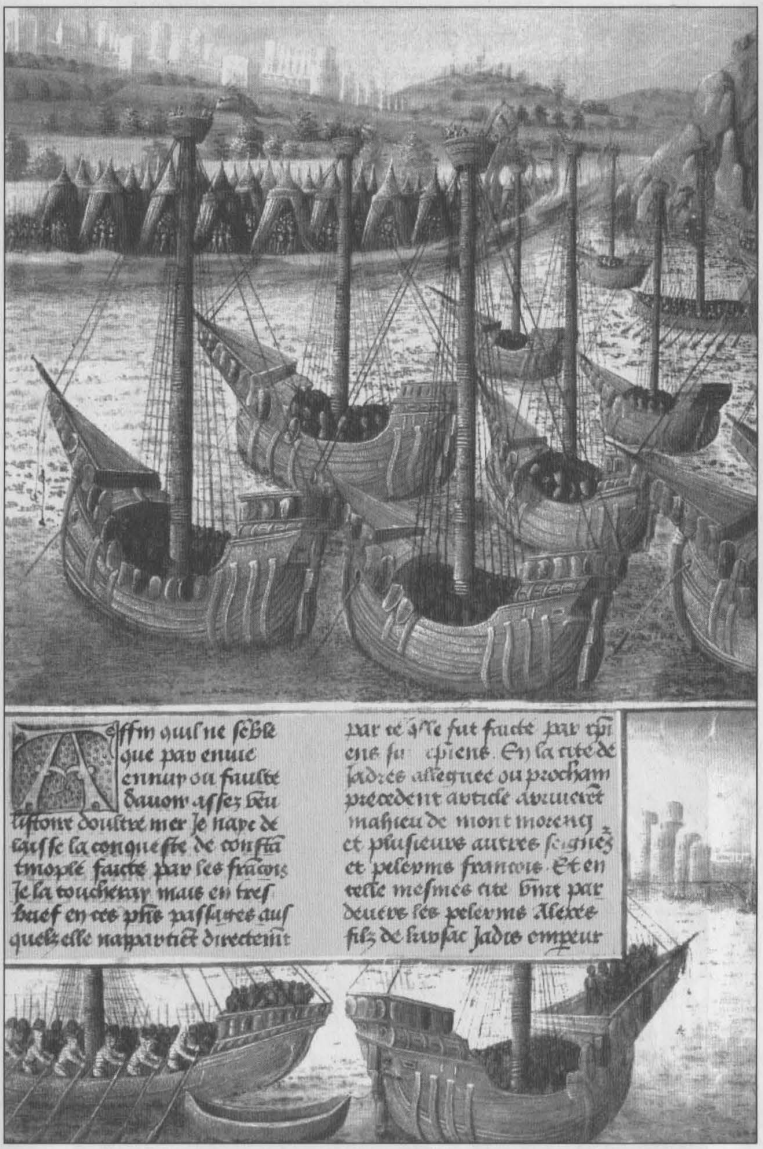

.PP III.

14. yüzyıla ait bir Fransız kaynağından alınma bu resim, kalabalık orduları Akdeniz'in öte yakasına taşıyacak gemilerin tasarımı hakkında fikir veriyor. (üstte). Papa III. Innocent (karşı sayfada). Bir İtalyan gravüründe Selahaddin Eyyubi (sağda).

Haçlı donanması İstanbul'da. Kıyıdakiler de Haçlı ordusunun çadırları.